№ 99 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 13

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 13 № 99

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարեկան 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յօդուածները ընդունվում են ամեն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նախկին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

Գրիգոր և Մնացական Եգորովիչներ Փրիդոնեանները խորին կսկիծով յայտնում են ազգականներին ու ծանօթներին իրանց սիրելի և անմոռանալի մօր՝

ԵԿԱՏԵՐԻՆԱ ԱՒԵՏՕՎՆԱ ՓՐԻԴՕՆԵԱՆԻ

մահը: Ամբիծքը չորեքշաբթի, մայիսի 13-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին, հանգուցեալի բնակարանում (Սերգիեվսկայա փող., № 11, սեփ.տ.): Ցուղարկաւորութիւնը հինգշաբթի, մայիսի 14-ին, առաւօտեան ժամը 10½-ին դէպի Նորաշէնի եկեղեցին: Թաղումը նոյն եկեղեցու բակում:
425. 3—2

«ԵԱԼԲՈՒԶԻ» ԱՌԵՒՏՐԱ-ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

սրանով յայտարարում է, որ մայիսի 14-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին տեղի կունենայ բացումը Ընկերութեան ճաշարանի՝

Ա Մ Մ Ա

անունով: Գոլովինսկի պր., տ. Արամեանցի, Արտիստ. Ընկ. շինութեան մօտ:
(չ. կ.) (առ) 435. 2—1 ԸՆԿ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

երթևեկ հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Ենֆիաճեանցի:
Տելեֆօն 695

Ե. Գ. ՖԵԴՕՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, 8½-ից մինչև 9½, ներքին հիւանդ.:

Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և սեռականների:

Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:

Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:

Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, 11½-ից մինչև 12½ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ:

Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը:

Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:

Բ. Ս. ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—2½ ժ., աչքի հիւանդ.:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Գ. ՄԻՐԶՕԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:

Ն. Գ. ՉԻՉԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:

Հիւանդանոցում կատարվում են միկրոսկոպիական, բակտերիօլոգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկ պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն: Վճար խորհրդի համար 50 կոպէկ:
(օ. մ.) տ. 38. 100—37

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԴԻՐՔԸ

Կաթողիկոսական պատգամաւորութիւնը կ. Պօլսումն է:

Նա հրաւիրում է նորընտիր կաթողիկոս Մատթէոս Երկրորդին դէպի Էջմիածնի պատրիարքական գահը, որը աւելի քան մէկ ու կէս տարի է՝ թափուր է ազգընտիր ղեկավարից:

Պատգամաւորութեան ներկայանալուց յետոյ՝ պաշտօնապէս կաթողիկոսին է յանձնվում այն բոլոր գործերի վերին տեսչութիւնը, որոնք կապված են Էջմիածնի հետ:

Նորընտիր կաթողիկոսը փորձառու մարդ է, տեղեակ հայ ժողովրդի խոշոր պահանջներին, միևնոյն ժամանակ ուշադիր դէպի առողջ և խելամիտ հասարակական կարծիքը: Այդ հանգամանքը մեզ հիմք է տալիս կարծելու, որ կաթողիկոսի գալով կանոնաւոր ընթացքի մէջ կը դրվեն այն բազմատեսակ գործերը, որոնք կախված լինելով Էջմիածնի ղեկավարութիւնից՝ մնացել էին առանց ձեռնհաս հոգատարութեան և հեղինակաւոր վերահսկութեան: Կաթողիկոսը, աջակից ունենալով հասուն և լուրջ խորհրդակցութիւնը, կարող կը լինի կարգի բերել վարչական, կրթական, կալուածական և ուրիշ գործերը, որոնք մատնված էին անփութութեան և կազմալուծման դեռ հանգուցեալ կաթողիկոսի օրերում, իսկ նրա մահից յետոյ շարունակեցին մնալ անկերպարան և անորոշ վիճակի մէջ:

Կաթողիկոսը իր ճանապարհորդութեան ժամանակ, անշուշտ, հնարաւորութիւն չի ունենայ զբաղվել մանրակրկիտ գործերով և կարգադրութիւններ անել հատուկտոր դէպքերի վերաբերութեամբ, բայց, անկասկած, խոշոր խնդիրները, հիմնական հայեցակէտերը կը լինեն առարկաներ նրա հոգածութիւնների և մտածութիւնների: Եւ այդտեղ, անտարակոյս, կարեւոր է, որ նա իրազեկ լինի այն բոլոր գործերի դրութեան հետ, որոնք տարիներ շարունակ զբաղեցրել են էջմիածնական կաթողիկոսութիւնը և հայ համայնքին: Այդ կէտում պէտք է կաթողիկոսի տրամադրութեան տակ լինեն հարկաւոր նիւթեր և տեղեկութիւններ:

Մենք մի բան հիմնական և էական կը համարէինք, որ այն վստահութիւնը, ինչ Մատթէոս կաթողիկոսը ներշնչել է դէպի իր անձը համազգային հայ ընտրական ժողովի կողմից, նոյնը ամուր կերպով հաստատվէր և այն պետութիւնների կողմից, որտեղ ապրում են Էջմիածնի կաթողիկոսական գահի հետ կապ ունեցող հայերը: Այդ վստահութիւնը կը հեռացնէր շատ թիւրիմացութիւններ և լայն դուռ կը բանար կաթողիկոսի և նրա հօտի բեղմնաւոր գործունէութեան համար:

Մենք սիրում ենք յուսալ, որ կաթողիկոսի Պետերբուրգ գնալով այդ վստահութիւնը ձեռք բերված կը լինի Ռուսաստանում, և աւելի ևս կը ցանկանայինք յուսալ, որ Էջմիածինը և հայ համայնքը կը նպաստեն ամեն կերպ բարեկարգելու այն բոլոր գործերը, որոնք կապված են Էջմիածնի հետ:

Ա. Քալանթար

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԸ

Կ. Պօլիս, 6 մայիսի

Մերսինից եկող լուրերը վկայում են, որ, հակառակ կառավարութեան բոլոր հերքումների, կատարածը Ադանայում եղել է սովորականից դուրս վայրագ, որ ջարդարարներին ճնշելու համար ուղարկված զօրքերը շատ քիչ էին զանազանվում իրանց կատաղութեամբ ջարդարարներից:

Սպանվածներ հաշւում են ընդամենը 20,000 հոգի, որոնցից հայեր՝ 18,000, իսկ մնացեալը՝ զանազան ազգութիւնների պատկանող քրիստոնեաներ:

Հաստատվում է այն ևս, որ տեղական իշխանութիւնը ոչ մի միջոց ձեռք չէ առել անկարգութիւնները դադարեցնելու համար:

Այս տեղեկութիւնները «Р. С.» լրագրի թղթակիցը, ինչպէս ասում է, լսել է ամենաարժանահաւատ աղբիւրից:

—

Սեբաստիա, 25 ապրիլ

Մահասարսուռ տագնապներ անցուցինք հոս ալ, Ադանայի ջարդին լուրերը գրգռած ըլլալով այս կողմերու ալ քիւրդերու և թիւրքերու արիւնռուշտ բնազդները. բայց կարմիր սուլթանի գահընկէցութիւնը նախախնամութեան այցելութիւն մը եղաւ ամենուս համար: Եթէ եօթնեակ մըն ալ ուշանար ապրիլ 15-ի երջանիկ օրը, ամբողջ Օսմ. Հայաստանը զուցէ արեան և մոխիրներու կոյտ մը պիտի դառնար: Մասնաւորապէս տեղիս վալին ու զինուորականութիւնը ոգի ի բռին աշխատեցան քրիստոնէից պահպանութեան համար: Թ.

—

Եգիպտահայերը և կիլիկեան վերջին կոտորածները.—Կահիրէի հայոց եկեղեցում ապրիլի 12-ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Ս. Ռ. Կ. Կահիրէի ակումբի, մի մեծ միտինգ է կայացել Ադանայի և Հալէպի վիլայէթների հայկական վերջին կոտորածների առիթով:

Միտինգին յատկապէս ներկայ է եղել եգիպտահայերի առաջնորդ Մ. վ. Աղաւնունի, ինչպէս և Պօղոս փաշա Նուպար: Միտինգի սկզբին հոգեհանգիստ է տեղի ունեցել Կիլիկիայի վերջին նահատակների յիշատակին, ապա առաջնորդը մի քանի խօսքով բացատրել է միտինգի նպատակը: Դրանից յետոյ բանախօսել է Պօղոս փաշա Նուպար և յետոյ խմբագրվել է մի հեռագիր՝ ուղղված թիւրքական կառավարութեանը: Այդ հեռագրով նողկանք ու բուռն զայրոյթ է յայտնվում այն ջարդերի ու վայրագութիւնների համար, որոնք գործվել են յիշեալ երկու վիլայէթներում իսլամ խուժանի կողմից կառավարութեան ակընյայտնի թոյլտուութեամբ:

Բացի յիշեալ հեռագրից, առաջնորդը միտինգից յետոյ հեռագիր է խփել և Նիազի ու Էնվեր բէյերին, նրանց ուշադրութիւնը հրաւիրելով կատարված խժդժութիւնների վրա, ինչպէս և Մերսինի անգլ. հիւպատոսին: Այս վերջին հեռագրով Աղաւնունի վարդապետը իր հօտի կողմից հիւպատոս Ուիլի Դութիին հիացմունք է յայտնում Ադանայի կոտորածների ժամանակ նրա ցոյց տուած դիւցազնական անձնուիրութեան համար և մեծ ցաւ է յայտնում հիւպատոսին պատահած արկածի առիթով, յայտնելով միաժամանակ եգիպտահայերի երախտագիտութիւնը անգլ. հիւպատոսին և բոլոր նրանց, որոնք այդ կոտորածների միջոցին նրա նման մարդասիրաբար են վարվել:

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, Մերսինի անգ. հիւպատոսն Ադանայի կոտորածի ժամանակ անօրինակ ճիգ էր գործ դրել մեղմելու թիւրք խուժանի վայրագութիւնները և բաւական հայեր ազատել ստոյգ մահից՝ իր կեանքը վտանգի ենթարկելով:

Եգիպտահայերը նոյն օրը՝ ապր. 12-ին՝ միտինգի որոշումն ուղարկել են եւրոպական և ամերիկեան կարեւոր թերթերի և բարեգործական ընկերակցութիւններին:

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կ. Պօլիս, 11 մայիսի

Ցերեկով Հիլմի փաշան պալատում, իսկ Ֆէրիդ փաշան սենատում կարդացին կաբինէտի ծրագիրը:

Յիշատակելով մարտի 31-ի դէպքերի մասին, որոնք վտանգի ենթարկեցին ոչ միայն սահմանադրութիւնը, այլ և երկրի գոյութիւնը, Հիլմի փաշան յայտնեց, որ նա իշխանութիւնն ընդունեց յուսալով սահմանադրութեան ամրապնդմանը: Կաբինէտի աջողութիւնը կարելի է ապահովել սոսկ պալատի աջակցութեամբ և գործադիր ու օրէնսդիր իշխանութիւնների համաձայնութեամբ: Շնորհիւ զօրքի և նրա պարագլխի, կարգուկանոնը մայրաքաղաքում վերահաստատված է, սակայն սկսված միջոցները անհրաժեշտ է շարունակել, որպէսզի հնար լինի ապահովել ապագայի հանգստութիւնը:

Վշտակցելով Ադանայի կոտորածների համար, որոնց պէտք է վերագրել նոյն աղբիւրին, ինչպէս և յեղաշրջումը, ծրագիրը թւում է այն մի շարք միջոցները, որոնք ձեռնարկված են Ադանայում կարգուկանոն մտցնելու, այսինքն վալիի, զինուորական դատարանների ու քննիչ մասնաժողովների արձակումը, և հաւատ է յայտնում, որ ապագայում նման դէպքերի կրկնողութիւնը կաջողվի խափանել, իսկ դրա համար անհրաժեշտ է ամենուրեք ամրապնդել սահմանադրութիւնը:

Անցնելով անհրաժեշտ բարենորոգումներին, ծրագիրը բարենորոգումներ է մատնանշում ոստիկանութեան, ֆինանսների, արդարադատութեան և հասարակական աշխատանքների շրջանում, խնդրում է արագացնել մամուլի և ժողովների օրէնքի քննութիւնը, յիշում է, որ բիւջէտային դեֆիցիտը կրճատված է 300,000 ֆունտով և ասում է, որ այլ ևս անկարելի է կրճատումներ անել:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿՆԱՆՔԷՆ

—

Լօնդօն, 7 մայիս (Ն. տ.)

Պօլսոյ վերջին դէպքերէն անմիջապէս յետոյ տեղս հասնող բազմաթիւ հեռագիրներէն մէկուն՝ թղթակցութիւն մը ուղղած էի, որու թուականը, կամ իմ սխալումովս և կամ գրաշարական վրիպումով մը, փոխան ապրիլ 15-ի, գրուած էր ապրիլ 17: Այս կէտը մասնաւորապէս կը շեշտեմ, որովհետև թէև այդ թուականին ալ հասնող հեռագիրները անորոշ ու հակասական՝ այսուհանդերձ քիչ թէ շատ կը լուսաբանէին խնդրին էութիւնը: Իմ գրած միջոցիս ամեն ինչ մութ էր, և ատոր համար է որ իմ ամբողջ եզրակացութիւններս ըրած էի ենթադրութեանց վրայ և նամակս փակած ապագայ բացատրութեանց յոյսով:

Աւաղ, որ ենթադրութիւններէս մեծ մասը իրական ելաւ. Պօլսոյ ժողովուրդը —և ինչու չըսել բովանդակ Թիւրքիոյ քրիստոնեաները—աննախընթաց տագնապ մը անցուցին, և այսօր, շնորհիւ շարք մը իրապէս անկեղծ, անշահախնդիր ու սառնարիւն երիտասարդ-թիւրքերու, համայնելով իրենց շուրջը արի և սահմանադրական բանակ մը, ոչ միայն աղէտին առջևը առին, այլ և Թիւրքիոյ ու նմանապէս տիեզերական պատմութիւնը մաքրեցին մեծագոյն կարմիր արատէ մը, անօրինակ ապականութենէ և բռնակալութենէ մը, զորս իր մէջ կը մարմնաւորէր Աբդիւլ-Համիդ՝ մեծ մարդասպանը, անիծեալ Աբդիւլը:

Ձեր Պօլսոյ թղթակիցն ու հեռագրական գործակալութիւնները տարակոյս չունիմ որ մինչև օրս արդէն մանրամասն հաղորդած կըլլան ընթերցողաց՝ այդ արիւնի, ահի ու ցնծութեան օրերուն գունագեղ մանրամասնութիւնները, ինչպէս նաև իմացուցած կըլլան սելանիկեան ազատարար բանակին կատարած հերակլեան ճիգերը՝ ամբողջ 33 տարիներու բռնապետութեան ամենէ պիղծ Բաստիլը գրաւելու և իր՝ դիակներով բարձրացած գահին վրայ նստող բռնակալը բանտարկեալ մը առնելու լուրերը:

Անցեալ թղթակցութիւնով ջանացի նոյնպէս գաղափար մը տալ այստեղի ժամուլին կարծիքներուն վրայ՝ արտատպելով հասարակութեան զանազան խաւերը ներկայացնող թերթերուն կարևոր հատուածները:

Այս բոլորէն յետոյ, կարժէ պահ մըն ալ մենք ինքնին նայինք պատմական այդ հսկայ շարժման վրայ, որ թերևս Թիւրքիոյ ապագայ ճակատագիրը սահմանող նշանակէտն ըլլայ, և ատոր բարոյականը գտնենք:

Հակառակ երիտասարդ-թիւրքերու վերջին քանի մը շաբաթուայ ընթացքին արտայայտած քաջարի քայլերուն, կրկին, առանց վարանումի, պիտի ըսեմ, թէ անոնք էին առաջին պատճառները նոր դէպքերուն, իսկ իրենց հակառակորդները, «Ազատական Միութեան» անդամները, դաս առնելով նախորդէն, իրենց եղանակները բերին մինչև այն սատանային, որ եկան ձեռք տուին ամենէ յետադէմ, ամենէ տգէտ, ամենէ անխորհուրդ ու անտրամաբանող հատուածներուն Թիւրքիոյ,—հասարակ զինուորներուն ու մոլեռանդ հօջաներուն և սօֆթաներուն: Այս վերջիններս, անմիջապէս, նոր հունձքի բոյր առնելով, գացին նպատակնին դրին բոլոր անոնց առջև, որոնց գոյութեան ըսպառնացած էր ու կը սպառնար սահմանադրական կառավարութիւն մը:

Աբդիւլ-Համիդ, որ յուլիս 24-էն ի վեր առանկ բոպէի մը կը սպասէր, արիւնարբու զինուորներուն առաջին օրուան յաղթանակէն գինովցած, շփել սկսաւ ձեռքերը. թերևս իր փտած ու ախտաւոր ուղեղը ծրագրել ճգնեցաւ նոր Բարթուղիմէոսեան գիշերներ, և դեղին ոսկին, որով Թիւրքիան ապականած ու փճացուցած էր ամբողջ սերունդ մը, անգամ մը ևս իր օժանդակութեան կանչեց: Արդէ՞նք..

Արդիւնքը այն եղաւ, որ տարիներ շարունակ արծաթ չտեսնող անօթի զինուորներ ու այլասերուած սօֆթաներ, դեղին ոսկիներէն շլմորելով, սկսան ովսաննաներ բարձրացնել Եըլդըզի խալիֆէի գահին վրայ բազմող բուին:

Ինչպէս որ պօլսական թերթի մը մէջ ալ շեշտուած էր, երկու կուսակցութիւններն ալ պէտք է դաս առնեն այս վերջին եղելութիւններէն, եթէ երկրին սահմանադրական կարգերը իրապէս իրենց սրտին մօտիկ խնդիրներ են, որու մասին չենք ուզեր տարակուսիլ:

Այս դասէն մասնաւորապէս օգտուելու է Մ. և Յ. կօմիտէն: Եթէ, նորէն գինոփալով իր նոր ու յիշատակելի յաղթանակով, կրկին ականջի ետև նետէ ժողովրդական արդար պահանջները, ուշ չդարձնէ Փոքր-Ասիոյ զանազան գաւառներէն եկող բողոքներուն, եթէ, մանաւանդ, նորբացած բռնակալութիւն մը վերականգնելով, ինչպէս որ ականատեսեցինք բաւական երկար ատեն, ըլդըզական բռնապետութիւնը փոխադրէն պարլամենտ և լուսաւորեալ միահեծանութիւնով շարժին, մենք չենք վարանիր գուշակել, թէ ապրիլ 13-ի դէպքը կը վերանորոգուի, ու այս անգամ, թերևս տարբեր եղանակով մը, զայն ջախջախել գուցէ ատոր չափ դիւրին չըլլայ:

Կաշառուած ու վարձուած խռովարար մը այնքան ատեն միայն կը կռուի, երբ ոևէ վտանգ չի սպառնար իրեն այդ քայլը. բայց երբ վտանգը գայ առջին, կը ձգէ ու կը հեռանայ ասպարէզէն, որովհետև շահ մը չունի հոն ինք այլ ևս: Սակայն տարբեր է ժողովրդական ինքնաբուղխ զարթնում և ըմբոստացում մը: Ու մենք կրկին ու կրկին կը յուսանք, որ երիտասարդ-թիւրքեր, աւելի հաշտարար ու համակրական հոգիով մը նայելով բողոքողներուն, տեղի պիտի չտան ուրիշ անախորժ դէպքերու:

Թիւրքիոյ մէջ, այս պահուս, ամենէ անհրաժեշտն է միութիւն, հաշտութիւն, համագործակցութիւն և խաղաղութիւն, որպէսզի բարեկարգիչներ իրենց ուշադրութիւնը երկրորդական խնդիրներէ փրկելով՝ դարձնեն երկրին յառաջդիմութեան և զարգացման գործին, որուն այնքան կը կարօտի:

Միևնոյն ժամանակ, մեր ալ գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկն է, որպէս մէկ կարևոր հատուածը օսմանեան կայսրութեան, հաշտ հոգիով վարուիլ կառավարիչներուն հետ, մոլեռանդութեան և գրգռման տեղի տուող հարցերու միջոց չտալ և ամեն ինչ մէկ շունչով չպահանջել և ամեն ինչ առաջին քայլէն ստանալու վերացական ակնկալութիւններ չփայփայել:

Մենք ալ շատերուն հետ մեծափափաք ենք տեսնել մէկ ձեռքի շարժումով բոլոր ապականութեանց հիմնական մաքրագործումը, սակայն խորհեցէք թէ ինչպիսի երկրի մը մէջ կը գտնուինք և ինչպէս գտանք զայն՝ երբ աչքերնիս բացուեցան իրականութեան վրայ:

Երկիր մը, որ ամբողջ 30 տարիներ ո՛չ ֆինանս ունէր, ո՛չ օրէնք, ո՛չ կարգ, ո՛չ զարգացում և ո՛չ ալ յառաջդիմելու միջոցներ, այդպիսի Աւգեան ախոռ մը մէկ շաբթէն, մէկ ամիսէն, մէկ տարիէն, այո՛, նոյնիսկ մի քանի տարիներէն կարելի չէ մաքրել: Հարկաւոր է ժամանակ և լուրջ ու անխոնջ աշխատութիւն:

Բոլորս ալ աշխատինք համագործակցական հոգիով և սպասենք վախճանին:

Եթէ երիտասարդ-թիւրքեր ևս այդ հոգին փոխարինեն, արդիւնքը մեր ակնկալութիւններէն շատ աւելի շուտ և շահաւոր կը հանդիսանայ:

Մինաս Ցօլակ

Թիւրքիայի խաղաղ գործունէութիւնը արտաքին յարաբերութիւնների մէջ շարունակւում է այժմ էլ և արտաքին հանգստութիւն հաստատութիւն կը տայ նոր գործունէութեան ուղղել ներքին բարենորոգումների։

Պալատը 191 ձայնով ընդդէմ 5-ի վստահութիւն յայտնեց կաբինէտին, իսկ սենատը միաձայն։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 11 մայիսի

Գեներալիսիմուսի [illegible] և հրամանատարութեան [illegible] մինիստրի յանձնելը յետաձգվեց որոշ ժամանակով։ (Հ. Գ.)

—

Սալոնիկ, 11 մայիսի

Զինւորական խումբ [illegible] ձեռք առնելուց յետոյ Հիւսիսային Ալբանիայում հաստատուեց մի խոր հանդարտութիւն, բացառութեամբ Դիբրի վիճակից, ուր դեռ [illegible] զօրքերի բացակայութեան պատճառով։ Ջաւաղ փաշան [illegible] Միթանովիների հետ [illegible] հաստատուելու [illegible]։ Ջաւաղ փաշան գնաց Դիակովա, իսկ յետոյ կը մեկնէ Իփեկ [illegible] Տիրանա [illegible] Մօնաստիրում [illegible] մաւորների ներկայութիւնը, որոնք յետ պահեցին իրանց կողմնակիցներին ագիտացիայից։ Անհնարին է, որ Ալբանիան մասսայական դիմադրութիւն ցոյց տայ երիտասարդ-թիւրքերին, որովհետև ալբանացի պարագլուխները երկպառակութիւնների մէջ են. այս հանգամանքը հեշտացնում է երիտասարդ թիւրքերի կարգը վերականգնելու նպատակը։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլսից հեռագրում են «Р. У.» լրագրին, որ Դիակովայից և Իփէկից ստացված տեղեկութիւնները բաւականին նպաստաւոր են։ Ջաւա դփաշայի գալն ուժ բատալիօններով ու արտիլերիայով միանգամից սառը ջուր մաղեց ալբանացիների ու ռէակցիօներների գլխին։ Մեծ կասկած է զարթեցնում Պրիշտինի միւֆտի Համդին, որը ընտրված է պարլամենտի անդամ, բայց հիւանդութիւնը պատրւակ բռնելով հրաժարվում է Կ. Պոլիս գնալ։ Խիստ հսկողութիւն է նշանակված նրա վրա, որովհետև նա անընդհատ յարաբերութիւններ ունի տեղական յայտնի ռէակցիօներների հետ։

—

«Բիւզանդիոնի» բացած դատի վերջը.—Կ. Պոլսի մեր թղթակիցների հաղորդած տեղեկութիւններից արդէն գիտեն մեր ընթերցողները, որ «Բիւզանդիոն» թերթի տնօրէնխմբագրապետ Բ. Քէչեանը դատ էր բացել «Արեւելք» և «Մանզումէի Էֆքեար» թերթերի և Ջալլադեան անուն մէկի դէմ նրա համար, որ սրանք իրանց թերթերի միջոցով հրապարակել էին, թէ Բիւզանդ Քէչեանը Օսմ. Կոմիտէի կողմից ամսական 25 օսմ. ոսկով կաշառված է՝ պաշտպանելու համար այդ կուսակցութիւնը հայ լրագրութեան միջոցով։

Այժմ Կ. Պոլսի թերթերը հաղորդում են, որ մի քանի յայտնի հայեր միջամտել են այդ խնդրին և չեն թողել, որ գործը պետական դատարանով վերջանայ։ Յիշեալ Ղ. Ջալլադեանը, ինչպէս և վերոյիշեալ երկու թերթերը հրապարակով յետ են առել այն մեղադրանքները, որ բարդել էին իրանք Բ. Քէչեանի վրա։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Օդեսսա, 11 մայիսի

Լանժէրօնում ոստիկանութիւնը ձերբակալեց դարձեալ 72 բապտիստների, որոնք փորձ արին երկրորդ անգամ ժողով գումարել։ (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 11 մայիսի

Տուլօնի և Դիւնկերխէնի նաւաստիների գործադուլը վերջեց։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս.—Եգիպտոսի ազատամիտների կոմիտէտը հրաւիրել է Նիազի բէյին գնալ այնտեղ՝ Կահիրէ և մի քանի դասախօսութիւններ կարդալ ազատամիտ գաղափարների զարգացման մասին ժողովրդական գիտակցութեան մէջ։ Նիազի բէյը պատասխանել է, որ իրանից անկախ պատճառներով նա անկարող է ներկայումս հեռանալ Կ. Պոլսից։ («Р. С.»)

—

Լոնդոն.—Այստեղ խօսում են, որ Աւստրիայի ու Իտալիայի միջև եղած դաշնագրի վերանորոգման մասին տարածված լուրն անհիմն է։ Իտալիան դժգոհ է եռապետական դաշնակցութեան մէջ ունեցած իր դերից։ Բացի դրանից, կասկածելի է, կարող է, արդեօք, Աւստրիան գոհացում տալ Իտալիային բալկանեան հարցը լուծելիս։ («Р. С.»)

—

Վիեննա.—Վիեննայի դիպլոմատիական շրջաններում մեծ տպաւորութիւն է թողնում այն լուրը՝ թէ Էդուարդ Թագաւորը այս տարի կը հրաժարվի Մարիէնբադ գնալու սովորութիւնից։ Այդ քայլը բացատրվում է նրանով, որ Անգլիան ուզում է ցոյց տալ իր դժգոհութիւնը աւստրիական քաղաքականութիւնից։ («Р. С.»)

—

Հռօմ.—Տեղիս լրագիրները հաղորդում են, որ Գերմանիայի անմիջական ազդեցութեան շնորհիւ Հաբէշստանի կառավարութիւնը բանակցութիւն է սկսել Աֆրիկայում անգլիացիներին թշնամի խելագար մուլլայի հետ։ Այդ դաշինքը ուղղված է, ի միջի այլոց, Իտալիայի դէմ և սպառնում է այդպիսով նրան ձգել գաղթականական պատերազմի մէջ, որի հետևանքը կը լինի վերջ ի վերջոյ զրկել նրան Էրիտրէնիից։ Իշխանութեան ղեկը Հաբէշստանում լիովին ընկել է Պախտու կայսրուհու ձեռքը։ Մենելիքը մահամերձ հիւանդ է։ («Р. С.»)

—

Պետերբուրգ, 11 մայիսի

Եկան և շքեղ կերպով ընդունվեցին սլաւօնական հիւրերը։

Օրվայ ընթացքում ոչ ոք չը հիւանդացաւ խօլերայով։

Սլաւօն հիւրերից բժիշկ Կրամարժը ցերեկով այցելեց մինիստրների խորհրդի, Պետական Դումայի և Խորհրդի նախագահներին, ֆինանսների ու առևտրի մինիստրներին, աւստրիական դեսպանատուն, քաղաքագլխին և մի շարք սլաւօն գործիչների։

Ի պատիւ սլաւօն հիւրերի՝ հասարակական գործիչների կլուբում ճաշ տրվեց, ուր արտասանվեցին հայրենասիրական ճառեր։ (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թէհրան, 5 մայիսի

Ներկայումս պարսիկ ժողովրդի բաղդը գտնվում է Ղազվինի ֆէդայիների ձեռքում, որոնք թելադրում են իրանց պայմաններն ամբողջ երկրին։

Նրանք յայտնել են, որ զէնքերը վայր չեն դնի, մինչև որ Թաւրիզը չը մաքրվի ռուսաց զօրքերից և մինչև որ շահը Աբդիւլ-Համիդի նման գահընկէց չարվի։

Ֆէդայիների պարագլուխներին աջողվեց համոզել սիփէհդարին չը հաւատալու շահի սահմանադրական դառնալուն և շարունակել կռիւը։ Ֆէդայիների առաջապահակները ներկայումս գտնվում են Ղշլաղում։

Ֆէդայիները Թէհրանի բոլոր օտար միսիաներին ուղարկել են ֆրանսերէն լեզուով գրված մի բողոք Ռուսաստանի միջամտութեան դէմ Պարսկաստանի գործերում։

Բախտիարների մէջ խլրտում է ընկել։ Ֆէդայիների ագիտացիայի ազդեցութեան տակ նրանք սկսել են շարժվել և սպասում են Ղազվինից ազդանշանի, որպէսզի գնան Թէհրանի վրա։

Այսօր տեղեկութիւն ստացվեց, որ ֆէդայիները Թէհրանի վրա գնալիս գրաւել են Համադանը ու կազմակերպում են այնտեղ մարտական խմբեր մայրաքաղաքի վրա շարժվելու համար։

Երկիւղ են կրում, որ ֆէդայիները յանկարծակի յարձակում կը գործեն քաղաքի վրա։

Շահի նոր բնակավայր Սալթանէթաբադը շտապով ամրացվում է։ Ամբողջ արտիլերիան կենտրօնացված է այնտեղ։ («Р. С.»)

—

Անցքերը Պարսկաստանում սկսում են յուզիչ կերպարանք ստանալ։

Ջը նայելով նոր կաբինէտի, շահի ու Ռուսաստանի և Անգլիայի դիպլօմատիական գործակալների միացեալ ջանքերին, այնուամենայնիւ չէ աջողվում համոզել ֆէդայիներին, իսկ նրանց հետ միասին նաև Իրանի ազգաբնակութեանը նոր ռէժիմին անցնելու անդառնալիութեան մէջ։

Թէհրանի վրա են շարժվում միաժամանակ մարտախմբերը՝ ֆէդայիները՝ հիւսիսից—Ղազվինից, իսկ բախտիարները՝ Քիրմանշահից։ Մահմէդ-Ալի շահը պրեմիէր Սաադ-ուդ-Դովլէի խորհրդով մայրաքաղաքից գնացել է Սալթանէթաբադ։ Թէև ֆէդայիների մէջ նկատվում է տատանում, բայց և այնպէս, ընդհանուր առմամբ, Թէհրանի վրա գնացող մարտախմբերի մէջ գերակշռում են շահին գահընկէց անելու կողմնակիցները։

Թէ ինչ տաքտիկա կը բռնեն ռուսաց զօրքերը Թէհրանը ֆէդայիներով պաշարվելու կամ շահի դէմ այս կամ այն գործողութիւնը սկսելու դէմ—ահա կենտրօնական հարցը։

Ռուսաց զօրքերը Պարսկաստանի սահմանները մտցնելու առիթով հրատարակված շրջաբերական հեռագրի համաձայն, գեներալ Սնարսկու պարտաւորութիւնները վերջանում են Թաւրիզում գտնվող օտարերկրացիների կեանքն ու գոյքը ապահովելով։

Բայց, լուրերին նայելով, սահմանադրութեան վերականգնումը Ռուսաստանը շաղկապում էր շահի կեանքի ու գոյքի ապահովութեան խնդրի հետ։

«ԿԱՊՈՅՏ ԳԻՐՔԸ» ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

Անգլիական կառավարութեան հրատարակած «Կապոյտ գիրքը» պարունակում է պաշտօնական գրութիւններ Անգլիայի, Ռուսաստանի և Պարսկաստանի միջև, սկսած պարսկական սահմանադրական շարժման օրերից մինչև անցեալ նոյեմբերը, այսինքն պարփակում է այն շրջանը, երբ անգլիական դիպլօմատիան խիստ հետամուտ էր չը խառնվելու Պարսկաստանի գործերի մէջ ու ձգտում էր, որ նոյն դիրքը բռնի և Ռուսաստանը։ Սակայն, ըստ «Կապոյտ գրքի», դա հեշտ խնդիր չէր։ «Ցաւօք սրտի մենք իմանում ենք,—գրում է «Դայլի Խրօն.»-ը,—որ Գրէյի գործնական առաջարկութիւնները և ի միջի այլոց նրա խելացի խորհուրդը ռուս կառավարութեան՝ յետ կանչել պարսից ծառայութեան մէջ գտնվող ռուս օֆիցերներին, նոյնպէս յետագայ առաջարկութիւնը՝ ճանաչել Թաւրիզի յեղափոխականների իրաւական դրութիւնը և նրանց յանձնել Ատրպատականի խաղաղութեան գործը,—համակրանք չէին գտնում ռուս կառավարչական շրջաններում։ Ռուս մինիստրը առաջարկում էր անգամ պաշտպանել շահին իր ժողովրդի դէմ։ Ի հարկէ Անգլիան դրան չը համաձայնվեց»։ Պարսկաստանի ներքին դրութիւնը «Կապոյտ գիրքը» ներկայացնում է շատ անմխիթար կերպով։ Կառավարութիւնը սարսափելի է։ Բայց և ժողովուրդը, որի մէջ երկարամեայ բռնակալութիւնը սպանել է հասարակական ոգին, անընդունակ է, ըստ երևոյթին, որևէ զոհողութեան, իսկ առանց դրան անհնար է երկրի վերածնութիւնը։ Հասարակական գլխաւոր խոցերից մէկն է մարդկանց իրար չը հաւատալը, մի բան, որ ի հարկէ բացասում է միահամուռ գործողութիւններ։

Հետաքրքրական են և Լեախօվի բրիգադայի և ռուս օֆիցերների մասին տեղեկութիւնները։ Երբ 1906 թւին Լեախօվը ստանձնեց բրիգադան, նրա մէջ կար 700—800 հոգի (անուանական հաշվւում էր 1500 մարդ), որոնցից 204 օֆիցէր և 30 գեներալ։ Բրիգադային նշանակված գումարները լափում էին այդ ձրիակերները. եթէ բրիգադան այժմ մի բանի նման է՝ դա շնորհիւ ռուս օֆիցերների։ Յայտնի է, որ ռուս կառավարութիւնը միշտ բացատրել է, որ այդ օֆիցերները և Լեախօվը չեն գտնվում ռուսական զօրքերի ցանկում և, լինելով պարսիկ ծառայութեան մէջ, պահպանում են միայն ռուսական հպատակութիւնը։ Սակայն երբ 1908 թւին շահը ցրեց մէջլիսը և ռմբակոծել հրամայեց պարլամենտի շինութիւնը, սահմանադրականների և զօրքի մէջ ծագած ընդհարման մէջ ոչ մի գնդակ չը դիպաւ ռուս օֆիցերներին, որոնք ներկայ էին և մասնակցում էին կռւին։ «Դա նրանից էր, —բացատրում է անգլիական կառավարութեան ներկայացուցիչը,—որ ընդհանուրի կարծիքով ռուսներից մէկի մահը կարող էր առաջ բերել Ռուսաստանի միջամտութիւնը»։ («Рус. Вѣд.»)

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—

Կ. Պօլիս, 4 մայիս

Կը սպասենք լսել թէ երբ պիտի պատժուին համիդական սպանիչները Կիլիկիոյ մէջ, Տարսոնի ստորոտը, ուր այնքան խժդժութիւններ գործ դրուեցան և ուր տակաւին այսօր հայ կիներ ու աղջիկներ իրենց եղբայրներու, ամուսիններու, ծնողքի, ազգակցի, կրօնակցի սպանիչներու ձեռքին տակ, կանանոցի վանդակներուն ետև, այդ վայրագ ոճրագործներուն տռփանքին ու տարփանքին խաղալիք են։

Մի՛ մեղադրէք մեզ. սահմանադրական Թիւրքիան, համիդեան Թիւրքիային չերեւակայածն իսկ գործ դրաւ բարբարոսութեան այնպիսի մանրամասնութիւններով, ուր Համիդը շատ ետ մնացած էր իր սպանութեանց մինչև վերջին րոպէն իսկ։ Սովորութիւն է ըսել, թէ Համիդը ծրագրեց, Համիդը ընել տուաւ, Համիդը թելադրեց։ Ոչ. երկիրը ամբողջ[illegible] Համիդ է. բոլոր պաշտօնէութիւնը գործակցեցաւ իրեն, իսկ անոնք, որ չէզոք մնացին, սրտով, մտքով համակիր էին կատարուած այդ ամեն չարիքներուն։

Մենք կընդունինք, որ մակեդոնական բանակն ու վարիչները տարբեր տեսութիւններով տոգորուած ըլլան, ու շատ բնականօրէն, որովհետև ցեղը ասիական ձուլումներէն բոլորովին տարբեր տրամադրութիւններով համակուած է, տարբեր կոչում ունի, ինքն ալ, մեզի պէս գոյութեան կռիւներով տառապած, մեզի վիճակից տարր մըն է։ Ու կը հաւատանք իր անկեղծութեանը, սիրով կը շրջապատենք զինուորն ու զօրավարը, հրամայուածն ու հրամայողը։

Շէվքէթ փաշա այցելութիւն տուաւ տեղապահ սրբազանին՝ շնորհակալութիւն յայտնելու ազգին, որ, մակեդոնական զօրքը Կ. Պոլիս ոտք դրած օրէն սկսեալ, իր ձեռքէն եկածը, ունեցած համակրանքը ամեն կերպով ցոյց տուաւ բանակին, վիրաւորեալներուն և նոյն իսկ փառքով ինկածներուն։

Թիւրք ժամուլը, մեծ մասամբ, ցաւակից կուզէ ըլլալ այն աղէտքին, որ ունեցաւ հայութիւնը Կիլիկիոյ մէջ։ Մեղանչած կըլլամ արդեօք, երբ ըսեմ, թէ կոկորդիլոսի արցունք շատ տեսանք մենք։ Ճիշդ է, որ բառերու մէջ ճոխ գթութիւն ցոյց կը տրուի, բայց տակաւին ոչ մէկը ձայնակից չեղաւ մեր այն կծու ակնարկութեանց, դիտողութեանց, որոնցմով իրաւապէս մատնանիշ ըրինք թէ ներքին գործերու խորհըրդականը, Ադիլ բէյ, իր մէկ հեռագրով՝ «Խնայեցէք օտարներուն և օտարական հաստատութեանց», հայերը ջարդելու պայմանականնըշանը տուած էր Ադանայի կուսակալին։ Ու, հակառակը ըլլալով, այդ մեզի հետ լացող թերթերը ջանք կընեն քննադատելու «Թանինի» մէկ խմբագրականը, որով կըկնուած էր մեր մամուլի մէջ յայտնուած ամբաստանութիւնը Ադիլ բէյի համար։ Այդ խորհըրդականը թէև այսօր պաշտօնէ արձակուած, բայց մէթէ կը բաւէ այսքանը Ադիլի համար։ Եթէ արդար են մեր դիտողութիւնները, ու Ադիլը յանցաւոր է, պէտք է դատել զինքը ու տալ իրեն անոր արժանի պատիժը։ Ապա թէ ոչ, մենք իրաւունք ունինք հաւատալու որ, հազիւ թէ քիչ մը ժամանակ անցած, կը կոչուի բարձրագոյն պաշտօնի մը, գուցէ կուսակալութեան մը, ու առով հաստատուած կըլլայ սա սկզբունքը, թէ ինչ որ Ադիլ գործ դրած էր, երկրին վարչութեան դաւանութիւնն է։

Գալով մեր սուլթանի, ան, կերևի, պիտի միայ թերևս միշտ բարի մարդը օսմանեան գահի վրայ։ Ո՛չ մէկ չարութեան կուսակից չէ, չարութիւնը տեսած ըլլալով ամբողջ 33 տարի, ու նաև սահմանադրութեան սկզբնական օրերու մէջ, երբ պալատական ոճրագործները մագլցեցան իր ննջարանը՝ սպանելու զինքը իր տան մէջ, իրեններու քովը։

Գալով մասնաւորաբար մեզի համար, կրնանք ըսել, թէ համակիր է, գահ բարձրանալէ առաջ քանիցս դրապէս փաստեր տուաւ, թէ անտարբեր չէ մեր աղքատներուն, զրկեալներուն, սովեալներուն մասին. ի հարկին դրամական ալ նպաստ տուաւ։

Ադանայի խժդժութեանց համար պէտք եղած հրամանները տուաւ միշտ։ Ու երբ այս շաբթու իրեն դիմեց պատրիարքական պատգամաւորութիւն մը՝ անոր մատուցանելու յիշատակագիր մը ու խնդրելու, որ համազգային մասնախումբի մը տայ իր հաւանութիւնը՝ նպաստներ հանգանակելու Կիլիկիոյ ծովացած աղէտքներուն, սիրով յանձն առաւ սուլթանը տալ իր այդ օժանդակութիւնը։

Սուլթանը, առաջին օրուընէ, առաւելապէս ծափահարուած քրիստոնեաներէն, թիւրքերուն համար տակաւին չէ ան, ինչ որ պէտք է ըլլար սուլթան մը. այն ահագին տեղը, ուր բազմած էր Համիդը իր բոլոր զարհուրանքով ու սարսափովը, տակաւին դարտկուած չէ։ Կըսուի թէ Թրածութիւնը (թուր կապելու արարողութիւնը) բաւականապէս տեղ բացած է թիւրքերու մտքին ու սրտին մէջ, ու հետզհետէ պիտի վարժուին հաւատալու, որ Համիդը ալ չկայ, ալ կայսր չէ ան։

Այստեղ միտքերն ու սիրտերը այդ տրամադրութեանց մէջ գտնուած առեն, անդին, Սելանիկի մէջ, ժողովրդային մեծ վրդով մը պաշարած է ազգաբնակչութիւնը։ Կհառարկուի թէ Սելանիկը, որ սահմանադրութենէ առաջ ազատութիւն կը վայելէր շնորհիւ այն բացառիկ պայմաններուն, որոնց մէջ կը կառավարուէր յատուկ վարչական դրութիւնով մը, Համիդի դրացնութեամբ պիտի կորսնցնէ իր խաղաղութիւնը. խուզարկութիւն, լրտեսութիւն մուտ պիտի գտնեն երկրին մէջ։ Ուստի կը պահանջեն, որ Համիդը դուրս նետուի իրենց սահմաններէն, գոնէ Միջերկրականի կղզիներէն մէկը, ուր դրկուի արտաքին ունէ հաղորդակցութենէ։

Գալով Համիդին, ամեն օր բան մը կը գտնէ իր վրայ խօսեցնելու հրապարակին վրայ։ Քանի մը օր առաջ ուզած է, որ իրեն ղրկուին սիրական որդին՝ Բիւրհանէդդինը, մինչդեռ Պոլիսը որոշած է Մանասըր ղրկել զանի՝ իր հօրմէն բոլորովին անջատ ապրեցնելու համար։ Երէկ ալ հրամայած է, որ իրեն ղրկուին Ըլդըզի մէջ պահուած աքաղաղներէն, հաւերէն ու աղաւնիներէն։ Այսպէս՝ օր նոր, պահանջք նոր։

Մայիսի երկրորդ օրը, Ըլդըզի մէջ թողուած կիներու մնացորդը, 150-էն ոչ պակաս, վաթսուն կառքերով տեղափոխուեցան Թոփ-Կափուի պալատը։ Ասկէ առաջ՝ երկու հարիւր կիներ արդէն արձակուած էին և, կարծեմ, յարդ տեղաւորուած, տուն տեղ եղած նոր ամուսիններով. բաւական թիւ մըն ալ ղրկուած էր Համիդի։ Այդ վերջիններով՝ բոլորովին դարտկուած է Ըլդըզի հանոցը։ Զարմանալին սա է, որ շատեր փափագած էին երթալ իրենց նախկին տիրոջը քով, անոր հետ կենակցիլը նախապատիւ համարելով։ Ու Համիդը, որքան արիւնարբու կայսր, նոյնքան արիւնարբու ամուսին եղած է։ Այս վերջին օրերուն, մեկնելէ մէկ օր առաջ, գնդակի տուած էր ամենէն գեղեցիկը, իր սիրելագոյն հիւրին, որ համարձակած էր ոտքն իյնալ ու խնդրել, որ անձնատուր ըլլայ։

Շահէն

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Երզրում, 3 մայիսի

Ապրիլ 29-ին մի թիւրք տղայ, 10—12 տարեկան, «Բերդին մէջը» կոչված շուկայում մունետիկի նման բղաւելով ասում է. «Վաղը հայերին պիտի կոտորենք, խանութները պիտի թալանենք»։ Այդ արարքի համար յիշեալ տղային բռնում ու հարցաքննում են. բանից երևում է, որ մի օֆիցէր 15 փարա (3 կ.) վճարելով իրան այդպէս բղաւել է տալիս։ Յաջորդ օրը «Թէարվէզ դուռը» կոչվող շուկայում նոյն հասակով մի ուրիշ թիւրք տղայ միևնոյն խուլիգանական յայտարարութիւնն է անում։ Բանից երևում է, որ դրան էլ մի զինուոր է 10 փարա տուել ու խրատել՝ հայերին վախեցնելու համար այդ միջոցին դիմել։ Կառավարութիւնը կտրուկ կերպով եթէ առաջը չառնէ այս տեսակ խուլիգանական պրօվոկատորութիւնների, անշուշտ մի օր մութ ուժերը առիթից կօգտվեն իրանց վայրագ ինստինկտներին գոհացում տալու։

Ապրիլի 30-ի երեկոյեան մի մունետիկ բղաւելով յայտարարեց կառավարութեան կողմից. «Վաղը հետևակ զօրքը քաղաքից դուրս՝ Աբդուրահման-Ղազիում՝ աթէշ թէլիմի (մանեօվրա) պիտի անէ, իսկ միւս օրը թնդանօթաձիգ զօրքերը թնդանօթներ պիտի արձակեն, ուստի այն կողմերը քաղաքից երթևեկութիւն չը պիտի լինի, ու ոչ ոք չը վախենայ»։ Այս յայտարարութիւնը առիթ տուեց շատ հակասական կարծիքների։

Մայիսի 1-ին Երզնկայի միւշիրից հրաման ստացվեց, թէ Տերսիմի քիւրդերը ապստամբվել են և երեք վաշտ զօրք պէտք է շտապով մեկնի։ Այս յայտարարութիւնը պատճառ եղաւ զինւորական մանեօվրի յետաձգման։ Այսօր մի վաշտը մեկնեց, վաղը կը մեկնի մի ուրիշը, իսկ միւս օրը՝ երրորդ վաշտը կը ճանապարհվի։

Երէկ նոր կօմենդանտը և այլ բարձրաստիճան զինւորականներ զօրքերին մէկ-մէկ կանչել հարցրել են նրանց մտադրութիւնները։ Նրանց յորդորել են ընդունել իրանց 57 աքսորված «իթթիհադական» օֆիցերներին և հաշտվել քրիստոնեաների զինւորագրութեան անհրաժեշտութեան հետ, մանաւանդ որ պարլամենտն էլ արդէն այս հարցը վճռել է դրական կերպով։ Այս յորդորները, քիչ բացառութեամբ, ամենքը մերժել և վճռել են չընդունել, և բանը այնտեղ է հասել, որ մինչև իսկ զինւորներին արձակման թէզքէրէներ են տալիս, բայց նրանք յանձն չեն առնում իրանց տները գնալ՝ ասելով. «Երեք տարվայ փոխարէն վեց տարի ծառայելու յօժար ենք, միայն թէ քրիստոնեաների զինւորագրութիւնը չիրականանայ»։

Զինւորների այս աննպաստ տրամադրութեան մասին ազատական մի թիւրք ասել է. «Դժբաղդաբար համիդեան սև ոգով մօլլաներն այնպէս վատ են թունաւորել զօրքերի մտքերը, որ անհնար է որևէ ճար… Սրանց կարող է զսպել միմիայն ազատական բանակների փրկարար ուժը…»։

Շաւարշ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՍԵԴՐԱԿԵԱՆԻ ՄԱՀԱՐՁԱՆԸ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ

—

«Մշակի» ընթերցողները գիտեն, որ բազմավաստակ հայ եկեղեցական մատենագիր և գործիչ հանգուցեալ Արիստակէս արքեպիսկոպոս Սեդրակեանը թողել է վերին աստիճանի ուշագրաւ գրաւոր յիշատակագրեր, վերաբերեալ մեր վերջին մի քանի կաթողիկոսների ժամանակի պատմութեան։ Հանգուցեալը իր մահից յետոյ թողեց և մօտ 7000 րուբլի, կազմված գլխաւորապէս այն գումարից, որ Թիֆլիսի հայ հասարակութիւնը նուիրել էր նրան, երբ նա թողեց Թիֆլիսի թեմի առաջնորդութիւնը։ Այդ գումարին տիրացաւ Էջմիածնի սինօդը, որ սակայն մերժեց յատկացնել նոյնիսկ 600 րուբլի հանգուցեալի գերեզմանի վրա մի մահարձան կառուցանելու, երբ նրա մահվան առիթով կազմված մասնաժողովը դիմեց սինօդին և խնդրեց տալ վերոյիշեալ 7000 ր. գումարից գոնէ 600 ր., այդ նպատակով։ Սինօդը իր մերժումը պատճառաբանել էր նրանով, թէ Էջմիածնին է վայել մահարձան կանգնեցնել իր արժանաւոր միաբանի համար։ Սակայն այդ պատճառաբանութիւնը մի անարժան պատրւակ էր մերժման, որովհետև անցաւ մի տարուց աւելի, և Էջմիածինը բնաւ չը յիշեց իր պարտքը։

Ուստի վերոյիշեալ յանձնաժողովը որոշեց կանգնեցնել ոչ միայն մահարձան, այլ և ձեռնարկել յիշատակագրերի հրատարակութեան, մասնաւոր նուիրատւութեան միջոցով, հանգուցեալի յիշատակը յարգողների շրջանում։ Մահարձանը պատուէր տրվեց քանդակագործ Անդրիօլէտտիին 850 րուբլով։ Նոյնչափ գումար գրեթէ պէտք է յիշատակագրերի հրատարակութեան համար, այնպէս որ ընդամենը պէտք կայ 1700 րուբլու։

Մինչև այսօր եղել են հետևեալ նուէրները. 1) բժշկապետ Յ. Գասպարեան նուիրել է 100 ր., 2) Աստրախանի հայ հասարակութեան մի շրջանից ստացվել է 406 ր., 3) Ալ. Մելիք-Ազարեանից 50 ր., 4) տ. Հ. Մարտիրոսեանից 25 ր., 5) Ա. Վաչեանից 30 ր., 6) Արսէն Կրասիլնիկեան 40 ր., 7) Գ. Տէր-Մարգարեանից 30 ր., ընդամենը 681 րուբլի։ Հանգանակութիւնը շարունակվում է։

Յոյս կայ, որ հայ հասարակութեան լայն խաւերը, որոնք գնահատում են հանգուցեալ Արիստակէս արքեպիսկոպոս Սեդրակեանի հոգևոր և գրական գործունէութիւնը, իրանց նուէրներով կը նպաստեն նրա թողած կարևոր և պատմական մեծ նշանակութիւն ունեցող յիշատակագրերի հրատարակութեան։ Մահարձանը արդէն պատրաստ է և նրա բացումը տեղի կունենայ Իզմիրլեան Վեհափառ Կաթողիկոսի ժամանումից յետոյ։

Նուէրները կարելի է ուղարկել «Մշակի» խմբագրութեան՝ ժամանաժողովին յանձնելու համար։ Հ. Ա.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Սղնախ, 4 մայիսի

Ապրիլի 30-ին Վեհափառ Մատթէոս II կաթողիկոսի հաստատութեան առիթով հանդիսաւոր պատարագ մատուցվեց ս. Կարապետ մայր եկեղեցում մաղթանքով։ Պատարագին եկել էին համքարութիւններ իրանց դրօշակներով, հայոց դպրոցի երկու սեռի սաները և ոստիկանութեան ներկայացուցիչները։

Անցեալները վախճանվեց սղնախեցի Աղա Ամիրխանեան, ամուրի, մօտ 60 տարեկան, որը հարուստ մարդ էր, ունենալով մօտ 60,000 ր. կարողութիւն։ Հանգուցեալը ժառանգներ չունենալով՝ նրա ամբողջ կարողութիւնն անցնում է Թաղէոսեան եղբայրներին, որոնց քեռին էր Ամիրխանեանը։

Այժմ հանգուցեալի ժառանգները իրանց քեռու յիշատակին 1000 ր. են նուիրել Սղնախի հայոց դպրոցի շինութիւնը գնելու համար։ Սրա համար նրանք ընտրել են հաւատարմատար Ս. Տէր-Գրիգորեանին, որին յանձնարարել են ստանալ հանգուցեալին հասանելիք պարտքը 1000 ր., որպիսի գումար նա տուել է փոխարինաբար դպրոցի շինութիւնը գնելու համար, և այդ գումարը նուիրել դպրոցին։

Անցեալ կիրակի կայացաւ ծխ. ժողովը զանազան հարցերի առիթով։ Ժողովն ընտրեց մի յանձնաժողով, որը պէտք է քննէ ուսումնարանի և եկեղեցիների հաշիւները և բարեկարգէ գերեզմանատունը։ Յանձնաժողովի անդամներն են՝ Վ. Աւագեան, Ս. Տէր-Գրիգորեան, Ք. Փարեմուզեան, Մ. Տէր-Ստեփանեան և Բ. Տէր-Յովհաննիսեան։ Ժողովը հաստատեց հոգաբարձութեան որոշումը՝ կապալով տալ մոմավաճառը մի տարի ժամանակով Վ. Տէր-Յովակիմեանին և Մ. Տէր-Ստեփանեանին, որոնք պէտք է ծախեն մեղրամոմի փութը 28 ր.։ Կապալավարձն որոշված է 400 ր. տարեկան։

Բագուաբնակ սղնախեցի ինժեներ տեխնոլօգ Լ. Մելիք-Նուբարեանը բաց է անում հայոց դպրոց Ներքին-Մաչխաանի գիւղում, և խոստանում է տալ իր հիմնած դպրոցին տարեկան 250 ր. և սեփական շինութիւն. մնացած ծախսերը պէտք է լրացնեն գիւղացիները։ Այս գիւղում և հարևան գիւղերում ապրում են մօտ 60 տուն վրացախօս հայեր, որոնք մի խօսք անգամ հայերէն չը գիտեն և համարեա ձուլված են վրացիների հետ։

Դպրոցը կը բացվի սեպտեմբերից։ Մեր գործակալն այս օրերս գնալու է Մաչխաանի՝ հոգաբարձական ընտրութիւն կատարելու համար։ Նոյն պարոնը Նասօմխարի ուխտատեղում 1902 թ. անկացրեց աղբիւր իր հաշւով, ծախսելով մօտ 300 ր.։

Ցարսկիէ-Կալօդցիում նոյնպէս վճռված է առաջիկայ սեպտեմբերի 1-ից վերաբացել հայոց եկեղեցական դպրոցը։ N. N.

—

Ցարսկիէ-Կալօդցի, 10 մայիսի

Այստեղ Համբարձման օրը կայացաւ երեկոյթ յօգուտ տեղիս նոր բացվելիք միդասեան երկսեռ դպրոցի։ Զուտ արդիւնքը 40 րուբլուց պակաս չէր։

Վերաբացվելի ուսումնարանի և տեղիս եկեղեցու համար տեղիս հասարակութիւնը համախօսականով ընտրել է մշտական քահանայացու և ուսուցիչ պ. Յակոբ Գրիգորեանցին, որը առաջ այստեղ վարել է ուսուցչի պաշտօն։ Մ. Օհանջանեան

—

Ախալցխա, 10 մայիսի

Վերջապէս երկարատև երաշտից յետոյ ամսիս 8-ից մեզանում սկսվեց յորդառատ անձրևներ տեղալ և համարեա մեռած բուսականութեանը նորից կենդանութիւն տուեց։ Յուսահատ գիւղացիք մի քիչ մխիթարվեցին. եթէ մի շաբաթ էլ չորային գնար, արդէն բոլորից ձեռք պէտք է վերցնէին։

Այսօր, ամսիս 10-ին, քաղաքային վարչութեան դահլիճում տեղի ունեցաւ կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղական ճիւղի ընդհ. ժողովը՝ նախ մի ներկայացուցիչ ընտրելու, որ ճիւղիս կողմից մասնակցի ընկերութեան մայիսի 16-ին և 17-ին Թիֆլիսում կայանալիք ընդհ. ժողովին և ապա ընտրել ճիւղիս այս 1909 թւի համար վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ։ Ներկայ էին 10 անդամներ, իսկ որովհետև երկրորդ անգամն էր այս ժողովը, ուստի օրինաւոր համարվելով՝ բացված յայտարարվեց։ Ժողովի նախագահ ընտրվեց Աբր. ք. Ղազէզեան, քարտուղար՝ Խ. Թէլմիրճեան։ Ժողովը բացարձակ ձայնատուութեամբ վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ ընտրեց 1909 թւի համար՝ պ. պ. Աւետիս Ասլանեանին, Լևոն Հէպիպեանին և Միհրան Սաղաթելեանին։ Ամսիս 16-ին և 17-ին ընկերութեան ընդհանուր ժողովին մասնակցելու համար ճիւղիս կողմից ներկայացուցիչ ընտրվեց՝ վարչ. քարտուղար՝ Խ. Թէլմիրճեանը, որին ժողովը յանձնարարեց մի քանի պահանջներ, յիշեալ ընդհ. ժողովում առաջարկելու համար։ Libre

—

Բալախանի, 4 մայիսի

Համաձայն Բագուի եկեղեցիների գործակալ Զաւէն վարդապետի յայտարարութեան, երէկ նշանակված էր Բալախանի ծխատէր քահանայի ընտրութիւնը։

Ժողովը բանալու ու որոշումները վաւերացնելու համար հոգ. իշխանութիւնը նշանակել էր Ղ. ա.-ք. Տէր-Աստուածատրեանին, որը Զաբրաթում Մանթաշեանի գրասենեակին կից ժողովը բանալով՝ կարդաց թեկնածուների անունները և նրանց համառօտ կենսագրութիւնները։ Թեկնածուներն էին՝ 1) Արշակ ք. Տէր-Ոսկանեան, 2) Խաչ. ք. Փանեան, 3) Սահակ ք. Տէր-Յովհաննիսեան (Ստաւրօպօլից), 4) Նիկ. Դանդուրեան (աշխարհական, Շամախու կօնսիստ. գրագիր) և 5) Ղ. ք. Յովսէփեան։

Հայր Ղևոնդի յայտարարումից իմացվեց, որ այդ հինգ թեկնածուներն էլ ցէնզ ունեն Ներսիսեան, Գէորգեան կամ այլ թեմ. դպրոցներից։ Ապա նա կոչ արեց ծխականներին, որոնց թիւը 100-ի էր հասնում, բարեխղճօրէն ընտրութիւն անել, ու խնդրեց ծխականներին իրանց միջից նախագահ ընտրել։

Ժողովականները միաձայն ընտրեցին Մանթաշեանի նաւթահանքի կառավարիչ Հ. Խաչատրեանին, որը յայտարարելով ժողովը բացված՝ առաջարկեց ժողովականներին կարծիքներ փոխանակել և ապա անցնել ընտրութեան։ Մի քանի ժողովականների յայտնած կարծիքներից յետոյ՝ անցան ընտրութիւններին։

Ընտրվեց 56 ձայնով Ղուբայի ծխատէր Խ. ք. Փանեանը, իսկ 33 ձայն ստացաւ Ա. ք. Տէր-Ոսկանեանը։ Ժողովականները՝ հէնց այն էր՝ ընտրութեան թերթին պիտի ստորագրէին, երբ ծխականների մի պատկառելի թիւ յանկարծ ներս խուժեց ընտրութեան դահլիճը և պահանջեց նորից ընտրութիւն կատարել։ Նորեկները պատճառաբանում էին իրանց ուշանալը նրանով, որ ժամը 12-ին գործից ազատ են լինում, լուացվում, հագնվում և մի քանի վերստ ճանապարհ են գալիս, իսկ ժողովը ժամը 12-ին սկսում և 2-ին վերջացնում են...

Նորեկները վէճի բռնվեցին Փանեանի կողմնակիցների հետ. վէճը փոխվեց տուր ու դմփոցի, մի քանիսը ապտակի արժանացան։ Միջամտեց ոստիկանութիւնը։ Ընտրութիւնը չը վաւերացվեց և յետաձգվեց անորոշ ժամանակով։ Ժողովականները ցրվեցին՝ պահանջելով նոր ընտրութիւն նշանակել։ Ս. Գարագաշ

—

Շուշի, 23 ապրիլի *)

«Մշակի» ընթերցողներին յայտնի է, որ երբ Թուրք-հայկական ընդհարումների պատճառով Շուշի-Եւլախ տրակտը դարձաւ հայերի համար մի դժոխային տարտարոս, նրանք սկսեցին լեռնային ճանապարհով Շուշին Խանքենդի վրայով կապել Գանձակի հետ։ Սկզբում մեծ ու փոքր, քահանայ և տիրացու, բէկ ու ազնուական սիրով ու մեծ եռանդով դուրս եկան, աշխատելու այդ ճանապարհում։ Ամէն մի գիւղ շինում էր իր սահմաններով անցնող ճանապարհը։ Բայց այդ բանը դուր չեկաւ ադմինիստրացիային, և նա կօզակներ ուղարկեց և դուրս արեց ճանապարհից այդ աշխատող գիւղացիներին, նոյնիսկ մի քանի տեղերից էլ ձերբակալելով՝ բերաւ բանտ նստեցրեց։ Բայց դրանով գիւղացիները չը յուսահատվեցին, համախօսական թղթեր պատրաստեցին, ստորագրեցին, տանուտէրների կնիքներով վաւերացրին, որ իրանք պարտաւորվում են իրանց սահմաններով անցնող ճանապարհը շինել և Խանքենդը կապել Գանձակի հետ։ Այդ բոլոր համախօսական վճիռները առանձին առանձին խնդրագրերով մտան Գանձակի նահանգապետի գրասենեակը։ Նահանգապետը, պահանջելով այդ ճանապարհի մակարդակը, հաստատեց և թոյլ տուեց հայերին շինելու իրանց ցանկալի ճանապարհը։

Մինչ այս մինչ այն՝ խաղաղվեց ալեկոծված Ղարաբաղը, վերջ ստացաւ անմիտ, եղբայրասպան կոտորածը, Շուշի-Եւլախ տրակտը սովորական կերպարանքը ստացաւ և Շուշի-Գանձակ ճանապարհը շինելու եռանդը կամաց-կամաց նուազեց և այժմ արդէն հոգին աւանդելու վրա է։ Գիւղացիները ծուլացան, կորցրին նախկին ջերմ փափագը, զանազան պատճառաբանութիւններով յետաձգել տուին ճանապարհի շինութիւնը, որ այսօր գտնվում է ծանր ճգնաժամի մէջ։

Սկիզբներում այդ ճանապարհի շինութեան վրա հսկում էր Շուշու քաղաքացիներից ընտրված մի յանձնաժողով։ Այդտեղ էին գումարվում կամաւոր նուիրատուութիւնները, այդտեղից էլ գործադրվում այդ ճանապարհի վրա։ Լսում ենք, որ այդ ճանապարհի վրա մինչև այսօր գործադրվել է մօտ 80 հազար ր. մի խոշոր գումար։ Գիւղացիները ստանում էին իւրաքանչիւր սաժէնին, որպէս աշխատանքի վարձ, 30 կ., շատ տեղերում նոյնիսկ ուտելու հացը։

Վերջին ժամանակներումս այդ ճանապարհի վրա սկսեց հսկել կառավարութիւնը և հարկադրեց գիւղացիներին օր առաջ աւարտել այդ ճանապարհը։ Գիւղացիները իրանց սովորութեամբ ձգձգեցին և աշխատելու դուրս չեկան, կամ քչերը գնացին աշխատելու։ Շուշու գաւառապետը նշանակեց մի հայ չինովնիկ, հարկադրելու գիւղացիներին՝ շինել ճանապարհը։ Սկզբում սա երբ տեսաւ, որ քաղցր խօսքերը չեն ազդում, դիմեց ույժի և բոլոր գիւղացիներին դուրս արեց աշխատելու։ Ճանապարհի հողային մասը գրեթէ աւարտվելու վրա է, նոյն իսկ շատ տեղերում քարն էլ են բերել, դարսել, մնում է ժամրացնելը։ Այսպիսի մի ժամանակ, երբ հազարաւոր մարդիկ սպասում են այդ ճանապարհը աւարտված տեսնել, հանդէս են գալիս մի երկու հոգի կեղծ բարերարներ, պղտորում են միամիտ գիւղականների մտքերը, բողոքում են գաւառապետին, որ այդ հայ չինովնիկը իրանց վրա ճնշումներ է գործադրում։

Այդ խումբը իր հաւատարմատարի հետ ներկայանում է Կովկասի Փոխարքային, պատմում է գործի հանգամանքը և խնդրում է կարգադրութիւն։ Փոխարքան յայտնում է, որ իր մօտ այդ մասին ոչ մի գործ չը կայ և իրան ոչ մի բան այդ մասին յայտնի չէ։ Այնուհետև դրանք գալիս են Գանձակ նահանգապետի մօտ։

Նահանգապետը պահանջում է իր դիւանատնից այս մասին ծագած բոլոր գրագրութիւնները՝ ճանապարհը շինելու մասին և յանձնում է՝ տեսնելու մի հայ փաստաբանի։ Փաստաբանը, զննելով բոլոր համախօսականները, գտնում է, որ արդարև թէև գիւղացիները յանձն են առել այս համախօսական վճիռներով շինել Շուշի-Գանձակ ճանապարհը, բայց նրանք խոստացել են շինել միայն նրա հողային մասը և ոչ նրա հետ էլ քարայինը։ Համախօսականներում գրված է «ճանապարհ»։ Թէ ինչպէս կարելի է հասկանալ այդ խօսքը, պ. փաստաբանը բացատրել է, որ այդ խօսքում բացակայում է քարային մասը։ Ով ինչ տեսակ ուզում է հասկանալ «ճանապարհ» խօսքը, այդ միևնոյն է, բայց գլխաւորն այս է, որ պ. փաստաբանի խնդրանքով պ. Նահանգապետը արդէն կարգադրել է ժողովրդից վերացնել այդ ճանապարհի քարային մասի շինութիւնը։ Այժմ ծագում է այս հարցը, թէ ո՞վ պիտի վերջապէս շինի նրա քարային մասը, քանի որ 80,000 ր. կուլ տուող այդ ճանապարհը իր հողային մասով գրօշի արժէք էլ չի ունենայ։ Սրա պատասխանը մնում է փակ։

Թիֆլիս գնացողները այժմ գիւղական տանուտէրների հետ միացած ժողովում են Խաչէնից ծուխը 2-ական րուբլի, ծածկելու այդ մասին կատարված ծախսերը և վճարելու փաստաբանի վարձը։ Ամբողջ Խաչէնը 2136 ծուխ է, ուրեմն պիտի վճարէ 4272 րուբլի։ Եթէ Ջրաբերդն էլ վճարելու լինի, նա էլ 1937 ծուխ է, ուրեմն պիտի վճարէ 3874 ր., ընդամենը՝ 8146 ր.։

Մեր գիւղական տանուտէրները հէնց այսպիսի խճճված խնդիրների են սպասում՝ առատ հունձ անելու։ Գիւղացիները չը գիտեն, թէ որքան պիտի վճարեն փաստաբանին, որովհետև այս բանը տանուտէրները և Թիֆլիս գնացող երկու հոգին աշխատում են թագցրած պահել ժողովրդից, որպէսզի ըստ այնմ այդ գումարը մասնագրեն ծխերի վրա և ոչ աւելի։

Թիֆլիս գնացող կեղծ պատգամաւորները, այդ գումարները ժողովրդից հեշտութեամբ դուրս կորզելու համար, տարածել են, որ այդ ճանապարհի քարային մասը լինելու է «խազնի» հաշւով (պետական գանձարանի), և այդ շատ ուրախացրել է ժողովրդին։

Մի համեստ հարց պ. փաստաբանին և ժողովրդի կեղծ բարերարներին. Շուշի-Եւլախ ճանապարհը շինվել է հայերի ձեռքով, Աղդամ-Խոնաշէն-Հադրութ և Ջէբրայիլ ճանապարհը դարձեալ հայերի ձեռքով, որտեղ քար չէր գտնվում, բայց հայերը լեռներից տարան և խճեցին։ Շուշի-Գօրիս գնացող ճանապարհը դարձեալ շինվեց հայերի ձեռքով, և այն ծխերը, որոնք իրանք չաշխատեցին այդ ճանապարհի վրա, կապալառուներին վճարեցին 50—100 րուբլի։ Ներկայումս Վարանդայի և Դիզակի ժողովուրդը «Մօլլա-Նասրադին» կոչված գծով ճանապարհ է շինում դէպի Կարեագին, Խոնաշէն և Հադրութ, Շուշին կապելու դրանց հետ։ Ինչո՞ւ այս ճանապարհներում հայերը չը փչացան, չը ճնշվեցին, չաղքատացան, այլ այդ դրութեան մէջ են ընկնում Շուշի-Գանձակ ճանապարհը շինելիս։ Ի՞նչ պատասխան կը տաք սրան։

Մենք կը վերադառնանք այս հարցին։ **

*) Ներկայ յօդուածի պատասխանատուութիւնը թողնում ենք թղթակցի վրա։ Խմբ.

—

Կարս, 11 մայիսի

Մինչև մայիսի 7-ը կատարեալ երաշտութիւն էր։ Բազմաթիւ քանակութեամբ ցորեն և ալիւր ամբարող ագաները շատ գոհ էին երաշտութիւնից, որ իրանց ապրանքը եռապատիկ գներով կարող են ծախել։ Հացթուխները պատրաստութիւն էին տեսնում հացը թանգացնելու։

Վաշխառուների մուրազը փորերում մնաց։ Մայիսի 7-ից մինչև 9-ը, գիշեր-ցերեկ սկսեց առատ անձրև տեղալ։ Յուսահատված ժողովուրդը ոգևորվեց։ Երկարատև երաշտութիւնից այրված դաշտերը, խանձված արտերը զովացան, կենդանացան։

Ամսիս 13-ից բոլոր պետական դպրոցներում սկսվում է հարցաքննութիւններ բոլոր դասարաններում։ Այս տարեկան հաշւետուութիւնից հեռու են մնում միմիայն հայոց դպրոցի ուսուցիչները։ Սրանք հարցաքննութիւնը հակամանկավարժական համարելով՝ մայիսի վերջին առանց քննութեան արձակում են աշակերտներին և դպրոցը փակում։ Սարգիս Տէր-Մելքիսեդէկեան

—

Նորագիւղ (Խաչէնի գաւ.), 27 ապ.

Երէկ, ամսիս 26-ին, նորագիւղացի Գաբրիէլ Աւակիմեանը վառել էր թոնիրը հաց թխելու. կրակի բոցերը ընկան հարևան Աւակիմ Թէոսեանի դարմանով ու խոտով լցված մարագի վրա և ամբողջովին այրեցին. այդտեղից էլ սաստիկ քամու շնորհիւ վառվեցին Խոսրով Առաքելեանի և Յ. Բալասանեանի մարագներն ու խոտի դէզերը և մի քանի ցանկապատներ։ Վնասները հասնում են մի քանի հարիւրի։ Կրակը վտանգ էր սպառնում ամբողջ գիւղին, բայց, շնորհիւ մի քանի մարդկանց ճարպիկութեան և արագ կարգադրութեան, հնարաւորութիւն եղաւ հրդեհի առաջն առնել։ Ա. Զաքարեան

—

Թալին, 10 մայիսի

Թալինցիք պարապում են բացառապէս հացաբոյսերի մշակումով. ցորենն ու գարին կազմում են Թալինցու ապրուստի միակ աղբիւրը. տեխնիկական բոյսերը տեղումս միանգամայն բացակայում են։ Պարզ է, այդպիսի պայմաններում բաւական է բնութեան որևէ մի պատահար՝ կարկուտ, երաշտ կամ գարնանային ցրտեր (ցուրտը ցորենը հանում է), որ Թալինցին զրկվի իր գոյութեան վերջին նեցուկից և ներկայանայ անելանելի դրութեան մէջ։ Վերջին երեք տարիները շատ անբարեյաջող են եղել Թալինցու համար, որովհետև այստեղի հողերի 2|3-ը «դեմի» է և միայն 1|3-ը ջրովի։ Թալինցին, վերջին երեք տարվայ երաշտի պատճառով, հասել է ծայր չքաւորութեան։ Ցորենի հացը տեղումս հազւագիւտ է։ Նա շատերի համար մեծ բաղդաւորութիւն է համարվում. Թալինցիների մեծամասնութեան միակ սնունդը կազմում է գարու հացը. մի երես շատ ընտանիքներ տարիներով անգամ չեն տեսնում։ Գիւղի միջով անցնելիս պատահում ես գունատ, ցնցոտիների մէջ փաթաթված, կմախք դարձած հասակաւորների ու երեխաների. աղքատութիւնը իր կնիքն է դրել դրանց վրա։ Եթէ այս տարի էլ երաշտ լինէր, Թալինցին մատնված էր կորստեան։

Մօտ երկու ամիս է անձրև չը կայ. ցորենները սկսել են դեղնել։ Ահա ամսիս 9-ին առաւօտեան Արագածի գագաթից կամաց-կամաց բարձրացան սպիտակ լեռնանման ամպերը և մեծանալով ու տարածվելով ծածկեցին Թալինի ամբողջ երկինքը։ Ժամը 10-ից սկսեց տեղալ յորդ անձրև և տևեց 8 ժամից աւելի, ջրելով Թալինի դաշտն ու անդաստանը։

Այժմ գիւղացին համոզված է, որ ապահովված է իր և իր ընտանիքի գոյութիւնը. ցորենները լաւ բերք են խոստանում։ Վաղարշակ Իսկեանդարեանց

ՏԽՈՒՐ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ամեն օր մեր պարբերական թերթերի տեղական լուրերի բաժնում յիշված են լինում ինքնասպանութեան դէպքեր։ Ամեն անգամ էլ այդ լուրերը տպված են լինում մանր տառերով, որպէս զի ընթերցողի ուշադրութիւնը կանգ չառնի դրանց վրա։ Այդ լուրերը հարկաւոր են ո՛չ այնքան ընթերցողին, որքան ստատիստիկային, որը սակայն շատ սառն կերպով արձանագրում է փաստերը։ Ամեն օր կարդում ենք, թէ այսինչը իրան թունաւորեց, այն-ինչը կախվեց կամ իրան ջուրը նետեց ու խեղդվեց և կամ աւելի սովորականը՝ ատրճանակով վերջ տուեց իր կեանքին և այլն։ Նման անբնական մահվան տեսակները շատ շատ են։ Որքան հետևել ենք, ինքնասպանների տարիքը միշտ էլ տատանվում է 20—30-ի միջև առանց սեռի խտրութեան։

Զարմանալի արագութեամբ աճում է ինքնասպանների թիւը, որովհետև այն պատճառները, որոնք դրդում են դիմել դրան, ներկայացնում են արգաւանդ հող ինքնասպանների համար։

Մեծ դժուարութեամբ կարդում ենք ինքնասպաններից շատերի թողած վերջին տողերը. մանաւանդ ծանր բեռ է նստում սրտիդ, երբ յիշում ես, որ անհագին ընտանիքներ մնում են զուրկ ապրուստի միակ աղբիւրից։

Յօդուածիս առիթ տուեց հետևեալ դէպքը, որ տեղի ունեցաւ վերջերքս մեզանում։ Գիւղական մի ուսուցիչ բերեց իր որդուն, որ ընդունել տայ տեղիս ուսուցչական սեմինարիայում։ Որդին ունէր ֆիզիքական պակասութիւն. նա մի ոտով կաղում էր։ Սեմինարիական կանոններով չեն ընդունվում այն աշակերտները, որոնք ունեն մարմնական որևէ պակասութիւն։ Այդ իսկ պատճառով մանկավարժական խորհուրդը դժուարանում է ընդունել տղային։ Հայրը հեռագրով դիմում է շրջանային պ. հոգաբարձուին. հարց է ծագում, միթէ բնութիւնից վիրաւորված տղան կարհամարհվի նաև մարդկանցից։ Չէ՞ որ կաղ լինելը այնպիսի մի պակասութիւն չէ, որ ապագայում արգելելիս լինի մանկավարժական գործունէութեանը։ Միթէ ներկայումս կաղ մանկավարժներ չը կան։ Վերջապէս որտեղ խեղճ գիւղացի ուսուցիչը կարող է կրթութեան տալ իր տղային։

Թշուառ երեխան բացասական պատասխան է ստանում և դուրս գալով սեմինարիայի դռներից ժամերով արտասվում է այդպիսի անարդարութեան դէմ։ Ս. ք. Տէր-Յովհաննիսեանց

Ստաւրօպօլ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Շաբաթ, մայիսի 9-ին, «Էդեմ» այգում մի խումբ երդուեալ-հաւատարմատարներ ճաշով տօնեցին իրանց ընկեր Սենեքերիմ Մ. Արծրունու փաստաբանական և հասարակական գործունէութեան 40-ամեակը։ Յոբելեանը ծանօթ է հայ հասարակութեան. նրա կենսագրութեան մասին համառօտ տեղեկութիւն տուեց պ. Տ. Նազարեան «Տարազի» վերջին համարում։

— Կովկասի Փոխարքան, համաձայն Գանձակի նահանգական ատեանի որոշման, թոյլատրել է Գանձակի քաղաքային դումայի ձայնաւորների թւում թոյլ տալ նաև ո՛չ քրիստոնեաների, ամբողջ կազմի կէսից աւելի թւով։

— Պետերբուրգից հաղորդում են, որ այնտեղ էլ սկսվել են բազմաթիւ ձերբակալութիւններ և խուզարկութիւններ առաւելապէս կովկասցի ուսանողների մէջ։ Բօստօվում ձերբակալել և յետոյ, լուսանկարները հանելով, բաց են թողել մի քանի հայ անձնաւորութիւնների, որոնց թւում է հասարակական գործիչ երդ.-հաւ. Գր. Զալխուշեանը։ Խուզարկութիւններ տեղի են ունենում նաև Բաթումում, «Зак.»-ի ասելով՝ բացառապէս հայ ազգաբնակութեան մէջ։ Սակայն խուզարկութիւնների հետևանքները բացասական և ապարդիւն են։

— Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխ. Չերքեզովի հիւանդութեան պատճառով նրա պարտականութիւնները ժամանակաւորապէս վարում է նրա օգնական բժ. Ա. Իվ. Խատիսեանը։

— Այս տարի Թիոնետի գաւառում տեղի ունեն փորձեր՝ մտցնելու կատարելագործված կաթնատնտեսութիւն։ Երբ անցեալ տարի այդ գաւառն էր գնացել պաշտօնական յանձնարարութեամբ Ա. Քալանթար, նա ծրագրից սկսել այդ գաւառում կաթնատնտեսութեան փորձեր, ուղարկելով այնտեղ սերզատ մեքենայ և ուրիշ գործիքներ։ Արդարև, այս ամսի 8-ից սկսած Թիոնետի գաւառում գործում է յատուկ ինստրուկտոր Լ. Զարաֆեան, որը պէտք է պտտի գիւղերը մի քանի շաբաթվայ ընթացքում մինչև անասնապահների դէպի լեռներ չուելը։ Առաջին փորձին, մայիսի 8-ին, Թիոնետում ներկայ են եղել գաւառապետը, հաշտարար միջնորդը, հարկային տեսուչը, բազմաթիւ գիւղացիներ՝ տղամարդիկ և կանայք։ Սերզատ մեքենայի և խնոցու գործողութիւնները շատ նպաստաւոր տպաւորութիւն են թողել ներկայ եղողների վրա։

— Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը կայանալու է մայիսի 16-ին, ճիւղերի ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ։

— Նաւթլուղի և Օրխէվի կայարանի շրջակայքում երևացել է մորեխ։

— Թիֆլիսեցի Աստղիկ Մարիկեանցը խնդրամատոյց է եղել պ. նահանգապետին՝ թոյլատրելու հրատարակել Թիֆլիսում երգիծաբանական-սատիրական շաբաթաթերթ «Զուռնա» անունով։

— Մտադրութիւն կայ քաղաքում գտնվող կինեմատօգրաֆների վրա որոշ տուրք դնել քաղաքի օգտին։

— Թիֆլիսում կրթական հաստատութիւններում սկսվել են թէ դասական և թէ աւարտական քննութիւնները։ Անցեալ օրը Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Րուդօլֆը ներկայ եղաւ արհեստաւորաց դպրոցի VII և IV դասարանների քննութիւններին։

— Ուրիաս-Կարի տեղում, Բանդէնի հասարակութեան մէջ, այս օրերս մի անհելի հրդեհ է սկսվել, որ ոչնչացրել է ընդարձակ անտառներ և փայտի պահեստներ։ Վնասները հասնում են 10,000 րուբլու։

— «Зак.»-ն հաղորդում է, որ մայիսի 9-ին, Թիֆլիսի հայրենասիրական ընկերութեան անդամները տօնեցին ընկերութեան հիմնաւորութեան քառամեակը. ճառ արտասանեց նախագահ Գօրօդցեվ քահանան։ Հանդէսին ներկայ էին ներկայացուցիչներ Կովկասի զանազան տեղերից։ Վերջում ամենահպատակ զգացմունքների արտայայտութեամբ հեռագիր ուղարկվեց Թագաւոր Կայսրի անունով։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ցաղնա, 3 ապրիլի

Գողթան գաւառի աշխարհագրական կենտրոնում, նրա բազմաթիւ ձորերից մէկում գտնվում է Ցաղնա գիւղը, որ պաշտօնական թղթերում յայտնի է իր Թուրքական անունով Չանանաբ։ Ագուլիսից նա գտնվում է դէպի հիւսիս-արևմուտք մօտ 15 վերստ տարածութեան վրա և շրջապատված է բազմաթիւ Թուրքաբնակ և հայաբնակ գիւղերով։ Ցաղնա գիւղը իր ամբողջ շրջակայքով չունէր ոչ պօստի կայարան, ոչ անիւային ճանապարհ, ոչ հիւանդանոց։ Այդ գիւղի բնակիչների մէջ միտք ծագեց անիւային ճանապարհ շինել, պօստի կայարան բանալ և աշխատել, որ գիւղական հիւանդանոցը բացվի այդտեղ, իբրև Գողթանի աւելի կենտրոնական աշխարհագրական դիրք ունեցող վայրում։ 1907 թ. Նոյեմբերի 28-ին կայացած գիւղական ժողովում

մի համախօսականով գիւղացիները դիմեցին ինձ, որ յանձն առնեմ նահանգական իշխանութեան առաջ աջողեցնել իրանց բաղձանքները։ Կոմս Տիզենհաուզէնը ուշադրութեամբ վերաբերվեց յարուցված միջնորդութեան և ահա 1908 թ. փետրվարի սկզբից գոյութիւն ունի հիւանդանոցը Ցաղնայում (մի բժիշկ, երկու ֆելդշեր, մի մանկաբարձուհի, ձրի տեղեր), իսկ նոյն տարվայ սեպտեմբեր ամսում պատրաստ էր անիւային ճանապարհը Ցաղնայի և Ալայի միջև (15 վերստ)։ Այժմ մնում է պատրաստել պօստի գրասենեակի համար բնակարան և մօտիկ ապագայում Գողթան գաւառի մի մեծ րայօն կը մտնի պօստային հաղորդակցութեան մէջ։

Այդ բոլոր կուլտուրական ձեռնարկութիւնները գլուխ բերելու համար պէտք է գիւղական համայնքը ինքը հոգար նիւթական միջոցներ գտնելու։ Ընտրված մասնաժողովը դիմեց կոչով համագիւղացիների աջակցութեան, սակայն մինչև այժմ լրիւ չէ ստացված այն գումարը, որ անհրաժեշտ էր յիշած ձեռնարկութիւնները գլուխ բերելու համար։ Առ 1-ն ապրիլի 1909 թ. ծախք եղել է 4123 ր. 50 կ., իսկ հաւաքված է միայն 1640 ր.։

Ընտրված մասնաժողովի կողմից խնդրում եմ տեղ շնորհէք «Մշակ»-ում նուիրատուների հետևեալ ցուցակը տպագրելով. ստացված են—եղբ. Տէր-Գրիգորեաններից 200 ր., Ալ. Սարգսեանի ժառանգներից 100 ր., Աբրահամ Բունիաթեանից (Մօսկվա) 100 ր., Գրիգոր Հայրումեանից (Մարսէյլ) 100 ր., Կար. վ. Տէր-Մկրտչեանից (Թաւրիզ) 25 ր., Սիմ. Տէր-Օհաննեանից 20 ր., Միք. Միքայէլեանից 10 ր.։ Թիֆլիսում ժողոված. տիկ. Շուշանիկ Բունիաթեանից 300 ր., Բագր. Բունիաթեանից 100 ր., տ. Վարդուհի Ազամալեանից 10 ր., բժ. Յ. Սարգսեանից 50 ր., Խ. Տէր-Սարգսեանից 15 ր., Յ. Տէր-Սարգսեանից 3 ր., Խ. Աւագեանից 25 ր., Սպ. Աւագեանից 5 ր., Ա. Սիմէօնեանից 10 ր., Մ. Տէր-Նիկողոսեանից 15 ր., Մ. Գրիգորեանից 3 ր., Ս. Տէր-Սարգսեանից 10 ր., Սամ. Ազեանից 3 ր., Յ. Զօրեանից 5 ր., Պ. Կ. (ռամեցի) 20 ր., Ես. Աւագեանից 3 ր., Գ. Ցովասափեանից 5 ր., Բ. Աւագեանից 3 ր., Ս. Աւագեանից 10 ր., Ա. Քրիչչեանից 3 ր., Դ. Գրիգորեանից 5 ր., Դ. Հայրումեանից 15 ր., Գ. Տէր-Սարգսեանից 3 ր., Մարտիրոս և Ազատ Շիգանեանից 25 ր., Ղևոնդ Յակովբեանից (փառակեցի) 25 ր., Վլ. Հայրումեանից 20 ր., Յ. Տէր-Օհաննեանից 5 ր., Դ. և Մ. Բաղդասարեանից 5 ր.։ Բաքւում ժողոված. բժ. Գար. Սարգսեանից 50 ր., Ալ. Հ. Մալեանից 20 ր., Հ. Տէր-Ստեփանեանից 15 ր., «Սիրուն» 30 ր., Տէր-Գէորգեաններից 25 ր., Կ. Գասպարեանից 3 ր., Գ. Օհանեանից 20 ր., Մինաս Մահտեսի-Օհանեանից 75 ր., Յ. և Ա. Շիգանեանից 25 ր., Դ. Դաւթեանից 15 ր., Մ. Քրիչչեանից 5 ր., Լ. Տէր-Նիկողոսեանից 15 ր., Ս. Բաղդասարեանից 10 ր., Գ. և Թ. Յովհաննիսեանից 10 ր., Ա. Սեթեանից 10 ր., Մ. Ազեանից 5 ր.։ Քերքիում հաւաքված է. Մարտիրոս Թորոսեանից 20 ր., Փեփրոնիա Թորոսեանից 5 ր., Ս. Մելիք-Քարամեանից 5 ր., Ա. Կիրակոսեանից 2 ր., Հ. Յովհաննիսեանից 1 ր., Ռ. Յարութիւնեանից 5 ր.։

Մասնաժողովս իր պարտքն է համարում խորին շնորհակալութիւն յայտնել պարտաճանաչ համագիւղացիներին և յոյս յայտնել, որ դրանք բոլորը իրանց քաղցր պարտականութիւնը կը համարեն լրացնել նոր նուիրատւութիւններով չը հաւաքված գումարը և այդպիսի ինքնօգնութեամբ հիմք դնել իրանց ծննդավայրի կուլտուրական բարգաւաճման։ Մեծ շնորհակալութեան արժանի են և այն համագիւղացիները, որոնք պօստի ճանապարհը լայնացնելու համար սիրայօժար զիջեցին իրանց հողերից։ Թող կատարած մեծ գործի գիտակցութիւնը լինի բարոյական վարձատրութիւն այդ զոհաբերութեան։

Նախագահ մասնաժողովի՝
Լ. Սարգսեան

—

Թիֆլիս, 11 մայիսի

Պ. Բագրատ Միրիմանեանից ես ստացայ հինգ րուբլի իմ հրատարակած մանկական գրքոյկներից ձրիաբար բաժանելու դպրոցներին ըստ իմ հայեցողութեան։ Խնդրում եմ տպել ի միամտութիւն նուիրաբերողի, որ ես ուղարկել եմ այդ գրքոյկներից Գաւառների օրիորդաց, «Սեղուս» Աշխատանքի Տան և Հայտահեսի Բարեգ. Ընկերութեան դպրոցների գրադարանների համար։

Իշխ. Մ. Թումանեան

—

Կօկանդ, 25 ապրիլի

Թոյլ տուեցէք ձեր լրագրի միջոցով յայտնել իմ խորին շնորհակալութիւնը այն ծանօթներին, ընկերներին և ազգականներին, որոնք բարեհաճել էին թէ նամակով, թէ հեռագրով և թէ անձամբ ինձ ցաւակցութիւն յայտնել՝ իմ սիրելի մօր՝ Հռիփսիմէ Իսրայէլեանի մահվան համար, որ տեղի է ունեցել Մեղրի գիւղում ապրիլի 11-ին։ Հանգուցեալի յիշատակը յարգելու համար, նոյն գիւղում մի աշակերտուհի (աղքատ տնից, ընդունակ) որդեգրում եմ 1909/10 ուսման տարվանից սկսած և որի կարիքների համար կը հոգամ առ այժմ նոյն. Մեղրի գիւղի ուսումնարանի վարչութիւնը, ուղարկելով նրան 50 րուբլի։

Յ. Իսրայէլեան

—

Շուշի, 20 ապրիլի

Շուշու ջուլհականոց-արհեստանոցի վարչութիւնը ստացաւ նուէր. 1) Բագուից՝ մեծապատիւ պ. Արշակ Ղուկասեանից մի հարիւր (100) րուբլի, 2) Նոր-Ուրգէնջից՝ պ. Առաքել Սափարեանի միջոցով ուղտի բուրդ 5 պուդ և մի պուդ ամերիկական տեսակի բամբակ, որ նուիրել են եղբարք Ա. և Ս. Սափարեաններ, եղբարք Ա. և Յ. Սափարեաններ, եղբարք Ս. և Լ. Սարգըսեաններ, եղբարք Հ. և Վ. Յարութիւնեաններ, Առաքել Գէորգեան, Հայրապետ Հայրիկեան, Յովհաննէս Ղարաբէկեան, Մէլքում Ազամեան, Բալա Մարուքեան, Եսաշեան, Արշակ Տէր-Մաթէոսեան և Յարութիւն Յարութիւնեան։ 3) Բաթումից՝ պ. Սեդրակ Միքայէլեանից 10 րուբլի։ 4) Շուշուց՝ պ. Մովսէս Իսգըգշեանից ոստայնի համար մի քանի կտոր փայտ։

Յայտարարելով վերոգրեալի մասին, վարչութիւնս սրտագին շնորհակալութիւն է յայտնում մեծարգոյ նուիրատուներին և յոյս է տածում, որ առաջիկայում ևս չեն զլանալ խրախուսել մի այնպիսի կուլտուրական գործ, որպիսին է ջուլհականոց-արհեստանոցը Շուշու պէս մի կիսաւեր քաղաքում։

Մեր ջուլհականոցի հասցէն հետևեալն է. Шуша, Армянская ткацкая мастерская, домъ Гукасова.

Նախագահ վարչութեան՝
Սրբուհի Ղօնդաղսազեան
Գանձապահուհի՝ Հ. Վարազեան

—

Սուլթանաբաղ, 14 ապրիլի

«Մշակի» այս տարվայ № 19-ում Ստաւրոպօլից Ս. քահանայ Տէր-Յովհաննիսեանը իր մի յօդուածով յարձակվում է իմ հայր Համբարձում Մալայեանի վրա, որովհետև 1) երբ նա որպէս հնախոյզ արտօնութիւն ստանալով Խաչիկ ծ. վ. Դադեանից «հայ ազգի սեփականութիւն հնութիւնները» ուղարկում է ինձ Պարիզ ծախելու, փոխանակ ուղարկելու Էջմիածին. 2) ինչ-որ Տէր-Գրիգորեանց քահանայից ստացած լինելով ժապաւինեալ տումար՝ հանդգնակութիւն է կատարում դպրոցների համար, Թեհրի ուղղման և գուցէ դրամների սեփականացման համար։

Սրանով պարտք եմ համարում յայտնել, որ ես, իբր անդամ մի քանի մուզէյների, որոնցից մէկն է և Ստաւրոպօլի մուզէյը, պարտաւոր եմ աշխատել յիշեալ մուզէյների համար։ Եւ միևնոյն ժամանակ լինելով և վաճառական՝ ծառայութիւն մատուցանում գիտութեանը՝ նիւթեր մատակարարելով մուզէյներին, որոնք որքան օտարազգի սեփականութիւն, նոյնքան սեփականութիւն են ընդհանուր մարդկութեան։

Թէ ինչու ազգի հնութիւնները չեն ուղարկվում Էջմիածնի Թանգարանը, դա համօզմունքի և ցանկութեան գործ է, հետևապէս տէր-հօր պահանջը միանգամայն անտեղի և անհիմն է։

Եւ մի՞թէ Ս. ք. Տէր-Յովհաննիսեանին ցանկալի չէ, որ եւրօպական մուզէյներում, ուր բոլոր ազգերը ունեն իրանց առանձին բաժանմունքները, հայերը ևս ունենային մի բաժին, որպէսզի գիտութիւնը կարողանար դուրս բերել հայ գեղարուեստի, արհեստների, կուլտուրայի ծագումն ու զարգացումը։

Ինչ վերաբերվում է իմ հայր Համբարձում Մալայեանի իրէալիստութեանը, իբրև փաստ առաջ եմ բերում նրա սեփական միջոցներով կառուցված՝ Շուշու գաւառնեւում մատուռ, կամուրջներ և Շուշու Ներքի-Դարպաս կոչված տեղի աղբիւրը։ Իսկ եթէ մի մարդ իր սեփական միջոցներով այդքան խոշոր զոհաբերութիւններ անելու ընդունակ է և արել է, ինչպէս թոյլ կը տայ մի որևէ աղքատ դպրոցի համար հաւաքած կօպէկները սեփականեցնելու և այն էլ այն դէպքում, երբ նիւթական և ոչ մի կարօտութիւն չունի։ Շմաւոն Մալայեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՂԻՄԱԿԱՆ ԽՆԴՐՈՑ ՇՈՒՐՋԸ

—

7—8 տարիներէ ի վեր հրապարակի վրայ ծեծուող, սաղիմական խնդրի մասին Թիւրքահայ մամուլը թէր ու դէմ բաւական բաներ գրեց, իսկ ռուսահայ մամուլը գրեթէ խիստ վերապահ մնացած է առ այն. և այս, ինձ կը թուի թէ, երկու պատճառաւ. կամ այն է, որ բուն խնդրի իրազեկ եղած չէ սկիզբէն ի վեր, և կամ այն է, որ չէ ուզած խառնուիլ այնպիսի խնդրի մը մէջ, որ պատուաբեր հանգամանք մը ստացած չէ անիկա հանրութեան մէջ. որը որ ալ ըլլայ սակայն, ալ ժամանակը հասաւ և պէտք է, որ ռուսահայ մամուլը քիչ մը զբաղի այս խիստ կենսական խնդրով, քանի որ ծանր համեմատութիւններ կառնէ վերջերս։

Թողլով մանրամասնութիւնը յարմար առթիւ մը, անցողակի յիշենք թէ՝ ինչ են սաղիմական խնդիրները և ինչ բանէ ծագում առին անոնք։

Ըստ ազգ. սահմանադրութեան օրինաց և միաբանական ներքին կանոնագրի, Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը իր միաբանութեամբ՝ տարին մի անգամ համարատու է Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովոյ, և ոչ վարչականներուն. այսինքն իր ելևմտից հաշիւը պարտի քնոր ներկայացնել ի վաւերացումն։ Աշըգեան պատրիարքի օրէն ի վեր՝ Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովը իր գոյութիւնը կորսնցուցած էր մինչև սոյն. սահմանադրութեան հռչակուած օրը. և վարչական ժողովներն ալ նոյն ընդհ. ժողովին գործերը վարելու, ի չգոյութեան, ոչ կարողութիւնը և ոչ ալ հանգամանքը ունէին, որով կարողանային մեծամեծ հաստատութեանց բաղդը վճռելու. վասնզի կրաւորական տարր մը դարձած էին իրենց նախագահներուն կամ այս-ինչին ու այն-ինչին ձեռքը։ Այս անկերպարան վիճակին մէջ եղած ժամանակ Թիւրքահայ գործերը՝ Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց աթոռը ունէր իր կանոնաւոր վարչական ժողովը և, իր գործառնութիւնները կանոնաւոր ուղղութեան մը մէջ դնելով, լրիվ միջիկ իր կէտ նպատակին հասնելու կը դիմէր. թէ ինչ էր այդ նպատակը. այն էր թէ՝ նկատելով որ հայ ժողովուրդը տարուէ տարի կաղքատանայ, որուն հետևանօք ալ ուխտաւորական հասոյթը կը նուազի, և ս. աթոռը պարտքի տակ կիյնայ. նկատելով որ Երուսաղէմի մէջ գաղթականները տարուէ տարի կաւելնան և այդ պատճառաւ ալ ամեն ինչ կը սղէ. նկատելով որ տեղւոյն հողն օր ըստ օրէ կը բարձրանայ և վարձքերը նոյն համեմատութեամբ կառաւելուն հայլն հայլն,—ահա այսպիսի նկատումներով, օրուան վարչութիւնը սկսած էր մեծամեծ հիւրատուններ, մթերանոցներ և տուներ շինելու թէ յԵրուսաղէմ և թէ ի Յոպպէ, որպէսզի այդպիսով կարողանայ վանքի ելևմուտը հաւասարակշռութեան մէջ դնել և անկէ յետոյ բարեպաշտ ուխտաւորներէն եկած դրամ, նուէր հայլն գործածել դպրոցներու յառաջդիմութեան և այլ բարենպատակ և ազգօգուտ հաստատութեանց համար։ Օրուան վարչութիւնը իր ս. նախագահով այն մեծամեծ գործերը վարելու և ի գլուխ հանելու հոգը յանձնած էր Ղևոնդ վ. Մաքսուտեանին, որ թէ անոնց և թէ բոլոր միաբանութեան անսահման վստահութիւնը և համարումը կը վայելէր և իր անզուգական գործունէութեամբ ոչ միայն վանքէն ներս, այլ և դուրս ալ եզական դիրք մը գրաւած էր սաղիմաբնակ համայնքին մէջ։ Ղևոնդ վ. Մաքսուտեանը, դուրսերէն 3% կամ առաւելն 4% դրամ գտնելով 3 մեծ հիւրանոցներ, շատ մը մթերանոցներ և տուներ շինած է թէ յԵրուսաղէմ և թէ ի Յոպպէ, որոնք այսօր 5—6000 ոսկիի հասոյթ կը բերեն վանքին և 12—15%։ Կրկնենք հոս թէ՝ Ղևոնդ վարդապետ յատուկ ծրագրով մը ահա այս կարգի գործառնութեամբ մինչև 1906 թուականը ամբողջ վանքի պարտքը տըւած և ելևմուտքը հաւասարակշռութեան մէջ դրած պիտի ըլլար, որով մի անգամ ընդմիշտ վանքը պարտք ունենալէ և խեղճ ազգն ալ այդ ծանր պարտքերը տալէ ազատ պիտի ըլլային. և այնուհետև անոնց ամենուն հաշիւը, մանրամասն տեղեկագրով մը, ազգին պիտի ներկայացնէր։ Սակայն ինչպէս կըսեն, «չարը բարւոյն հակառակ է». գտնուեցան չարեր և գրգռեցին քանի մը նոր-եկուկ աբեղաներ, որ հաշիւ պահանջեն Ղևոնդ վարդապետ Մաքսուտեանէ. անոնք ալ ելան և ամենաապօրինի միջոցներով հաշիւ պահանջեցին և նոյնիսկ յաջողեցան Ղևոնդ վարդ. Մաքսուտեանը Պոլիս ղրկել տալ և հաշիւները հոն քննել, վասնզի այնպէս մը նկարագրած էին, թէ Ղևոնդ վ. հազարներ իւրացուցած է, ահա անոր համար հաշիւ չի տար։ Կեդր. վարչութիւնը քաղաքական և տնտեսական ժողովոց անդամներէն կարող և հաշուագէտ անձերէ մասնախումբ կը կարգէ Ղևոնդ վարդապետի հաշիւները քննելու. մասնախումբը մանրակրկիտ քննութիւն մը ընելով՝ Ղևոնդ վ.-ին զեղծում վերագրուած երեսկայական հազարները չի գտներ հաշիւներու մէջէն. բայց որովհետև զեղծում բառին մէջ նպատակ մը կար, անոր համար զանազան էնթրիգներով սկսան հաշիւները ձգձգել. և ահա այսօր 5—6 տարի է, որ հաշիւ կը տեսնեն, ոչ կրնան նոյն զեղծումները ցոյց տալ, և ոչ ալ կը վերջացնեն։ Այսօր ալ պօլսական թերթերէն կը լսենք, թէ վարչական ժողովներու կողմէ թակրիր մը գրուած է մինիստրներու խորհրդին, որպէսզի մինիստրութիւնը Երուսաղէմի պատրիարքական անկախ իրաւասութիւնը ջնջէ և Պոլսոյ պատրիարքութեան հետ միացնէ և վարչութեան կողմէ կարգուած տեղակալով մը կառավարէ միաբանութիւնը և վարէ վանական գործերը. պատմութիւնը մեզ կը սովրեցնէ թէ հին ժամանակներն ալ այս միևնոյն սխալ քայլը առած է Պոլսոյ պատրիարքարանը և ս. աթոռը մեծամեծ վընասներու և կորուստներու ենթարկելէ յետոյ ուղղած է իր սխալը. և Կարապետ կաթողիկոսի, Պոլսոյ Յովհ. Կոլոտ պատրիարքի և ազգի մեծամեծներու կողմէ նզովք գրուած է, որ անգամ մըն ալ այս երկու աթոռները միացնելու չյանդգնին. ահա այսօր միևնոյն սխալ քայլը առնել կուզէ Պոլսոյ պատրիարքութիւնը՝ ատանց անցեալին տխուր փորձառութենէն օգտուելու, և ահա ասոր համար է, որ ես ալ կոչում կընեմ ռուսահայ մամուլին, որ բողոքէ այդ անիրաւութեան դէմ, վասնզի Երուսաղէմի Ս. Յակովբեանց վանքը և պատրիարքութիւնը միայն Թիւրքահայոց չի պատկանիր, այլ ամբողջ հայութեան սեփականութիւնն է այն, և ամեն հայ իրաւունք ունի բողոքոյ ձայն բարձրացնելու, պօլսաբնակ քանի մը հայ ջոջերու այն անիրաւ և ազգադաւ պահանջին և գործին դէմ։

Երուսաղէմ
Գեղամ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԱՆԳԼԻԱ

Բանւորական միութիւնների («տրէդ-իւնիօնս») աճումը Անգլիայում.—Անգլիական առևտրի մինիստրութիւնը հրատարակել է Մեծ-Բրիտանիայի բանւորական կազմակերպութիւնների վիճակագրութիւնը վերաբերեալ 1907 թւի վախճանին։ Այդ միջոցին անգլիական բանւորական միութիւնները հաշւում էին 2.400,000 անդամ. այդպիսով 1904 թւի հետ համեմատած աւելացել է կէս միլիօն անդամ։ Կազմակերպված բանւորների թւում կայ մօտ 200,000 կինմարդ, գլխաւորապէս ղէքստիլ (մանուածք) արդիւնաբերութեան մէջ աշխատաւորներից։ Պէտք է նկատել, որ հէնց այս արդիւնաբերութեան մէջ է գլխաւորապէս գործադրվում կանանց և մանկահասակների աշխատանքը։

Հարիւր ամենախոշոր «տրէդ-իւնիօններ» մէկ ու կէս միլիօն անդամներով ցոյց տուին, որ 1907 թւին նրանք ունեցել են $23\frac{3}{4}$ միլիօն րուբ. եկամուտ, իսկ ծախս 1.900,000 րուբլի։ Ծախսի գլխաւոր աղբիւրներն են. օգնութիւն անդամներին և նրանց ընտանիքներին հիւանդութեան, դժբաղդ դէպքերի, գործի անպէտքութեան (ինվալիդութիւն) և մահվան դէպքերում (1907 թւին ծախսվել է գրեթէ $9\frac{1}{2}$ միլիօն րուբլի), անգործներին նպաստ (443 հազար ր.) և վերջապէս՝ նպաստ անդամներին գործադուլների ժամանակ (երեք տարվայ ընթացքում մօտ $4\frac{1}{2}$ միլիօն րուբլի)։ Այդ հարիւր խոշոր «տրէդ-իւնիօնները» 1907 թւի վերջին զուտ դրամագլուխ ունէին 53 միլիօն 200 հազար րուբլի։

Ի զուր չէ Անգլիան համարվում դասական երկիր բանւորական արհեստակցական (և ոչ քաղաքական) միութիւնների. ոչ մէկ երկրում նրանք այնքան հարուստ չեն, որքան այստեղ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

11 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մեկնեց ճապօնական պրինց Նաշիմօտօն կնոջ և շքախմբի հետ։

Մայիսի 9-ին տեղս եկած պրօֆ. Մէչնիկօվը մայիսի 14-ին մի դասախօսութիւն կը կարդայ խօլերայի մասին։

ՄՕՍԿՎԱ։ Եկաւ ճապօնական պրինց Նաշիմօտօն կնոջ հետ. կայարանում ընդունեցին քաղաքապետը, ճապօնական հիւպատոսը։

ՍԱՐԱՏՕՎ։ Խվալինսկի գաւառի Բաշտանօվկում այրվեցին 106 գիւղական խրճիթներ եղած չեղածով։

ՕՐԵՆԲՈՒՐԳ։ Երկու գաւառներում ձիւն եկաւ, դաշտերում ոչխարների հօտը կոտորւ։ Շիշկին գիւղում փոթորիկը շատ տներ կործանեց. կան մարդկային զոհեր։

ԿԻԵՎ։ Փակվեց գործարանային բժիշկների համագումարը։ Բանաձևի մէջ պայման է դրվում նախքան բանւորներին գործարաններում և ֆաբրիկներում ընդունելը ենթարկել բժշկական քննութեան։

ՏԻՆԱԿԻ։ Բացվեց ցեխաբուժական սէզօնը։

ԳՐՕԴՆՕ։ Բացվեց բժշկական սէզօնը Դրուսկէնիկում։

ԿՈՒՐՍԿ։ Մայիսի լոյս 10-ի գիշերը աւազակային յարձակում գործվեց Շիմի գաւառի գիւղական տանուտէրի վրա. կողոպտել են 3,000 րուբլի, խնայողական գրքոյկները և երկու ձիեր։

ՕՐԵՕԼ։ Դատաստանական պալատը երեք ամսով բանտարկութեան դատապարտեց Պետական Դումայի նախկին անդամ գիւղացի Կուկանօվին գիւղում յեղափոխական ճառեր արտասանելու համար։

ՍՕՖԻԱ։ Անգլիական դեսպան Վի-կինչը երէկ երեկոյեան թագաւորին յանձնեց իր հաւատարմաթղթերը և վաղը մեկնում է Սօֆիայից։ Պալատում ի պատիւ նրա ճաշ տրվեց։

Աւստրօ-ունգարական դեսպան կոմս Տուրնվալ-Սասինը թագաւորին յանձնեց իր հաւատարմագրերը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Գերմանական լրագիրների խմբագիրները խորհրդակցում են ծերունի և աշխատելու անընդունակ գրողներին, նաև սրանց որբերին խնամելու հարցի մասին։

ՎԵՆԵՏԻԿ։ Անգլիական թագուհի Ալէքսանդրան և պրինցուհի Վիկտորիան մեկնեցին Լօնդօն։

ԼՕՆԴՕՆ։ Թագաւորն ընդունեց Բերլինի քաղաքային ինքնավարութեան ներկայացուցիչներին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Ամառային երթևեկութիւն
(Թիֆլիսի ժամանակով)

Թիֆլիսից մեկնում է

ԲԱԳՈՒ՝ ՊՕՍՏԱՏԱՐ գնացքը 11 ժ. 38 ր. երեկ., Գանձակ է հասնում 6 ժ. 1 ր. առ., Եւլախ՝ 7 ժ. 58 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 1 ժ. 12 ր. ցերեկ., Բալաջարի 4 ժ. 43 ր., Բագու՝ 6 ժ. 7 ր. երեկ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔ № 6՝ 7 ժ. 36 ր. առ., Գանձակ է հասնում 1 ժ. 41 ր. ցերեկ., Եւլախ՝ 3 ժ. 36 ր. ցերեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 15 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 11 ժ. 37 ր. գիշ., Բագու՝ 12 ժ. 44 ր. գիշ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔ № 12՝ 10 ժ. 11 ր. երեկ., Գանձակ՝ 4 ժ. 13 ր. առ., Եւլախ՝ 6 ժ. 8 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ՝ 10 ժ. 32 ր., Բալաջարի՝ 1 ժ. 44 ր. ցերեկ., Բագու՝ 2 ժ. 18 ցերեկ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ, պօստատար 1 ժ. 44 ր. գիշեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 12 ժ. 35 ցերեկ., Ուլուխանլու՝ 6 ժ. 11 ր. առ., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 10 ր. գիշեր.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ-ԱԳՐԱՆՔ. 5 ժ. երեկ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 38 ր. առաւ., Ուլուխանլու՝ 9 ժ. 12 ր. առաւ., Երևան՝ 10 ժ. 7 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ՝ ԱՐԱԳ. ԳՆԱՑՔ 8 ժ. 31 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 7 ժ. 41 ր. առ.։ ՊՕՍՏԱՏԱՐ՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 10 ժ. 33 ր. առ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ՝ 1 ժ. 1 ր. ցերեկ., Բաթում է հաս- 2 ժ. 34 ր. ցերեկ.։

Թիֆլիս է հասնում

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ ՊՕՍՏԱՏ. ԳՆԱՑՔԸ 8 ժ. 6 ր. երեկ., ՄԱՐԴԱՏԱՐ № 5՝ 12 ժ. 11 ր. ցերեկ., ՄԱՐԴԱՏԱՐ. № 11՝ 10 ժ. 45 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ ԱՐԱԳ. 9 ժ. 36 ր. առ., ՊՕՍՏ. 10 ժ. 38 ր. առ. ՄԱՐԴԱՏԱՐ՝ 8 ժ. 42 ր. առ.։

ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ-ԵՐԵՒԱՆ՝ ՊՕՍՏ. 6 ժ. 26 ր. երեկ. և ՄԱՐԴԱՏԱՐ-ԱԳՐԱՆՔ. 6 ժ. 27 ր. ցերեկ.։

ԲԺԻՇԿ
Ա. Ս. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
Ներքին հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ. 5—6 ժ. երեկ.
Վելիամինօվսկայա փող., № 10.
(օ. մ.) 100—83

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ
„ԸՆԿԵՐ"
Գրական-գեղարուեստական ամսագրի № 1
հետևեալ բովանդակութեամբ.

Մեր ընթերցողներին. Գեղարուեստի էութիւնը (ըստ Գիւօյի). Երաժշտութեան Եհովան՝ Դեմիր. Պատմական մուզիկալիզմ Ս. Թ. Պաստեօր (կենսագրութիւն և պատկեր), Մարդկային միտքը՝ Աղնաւորեան. Պակասամիտների ուսումնարանները՝ Ա. Մամիկոնեան. Սմբատ Շահազիզի մի նամակը. Զուդէրման (կենսագրութիւն և պատկեր). Մտաւոր կենդանահերձութիւն՝ Վ. Սիրտ. Ինքնասպանութեան ախտը. «Իննը րուբլի». Ֆլամմարիօն (կենսագրութիւն և պատկեր). «Դասագիրքը»՝ Ա. Մամիկոնեան. Յօբելեան և քննադատութիւն. Շնէյցարական լուսախաբութիւն. Նամակատուփ։

Գինն է 25 կ.։ Դիմել գրավաճառներին։

—

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

1) Ընկերի տարեկան բաժանորդագինն է 3 ր.=7 ֆր.=6 մարկ=33 ղրուշ։

2) Բաժանորդը կարող է վճարել մասմաս, նոյնիսկ ամսէ ամիս, համարը ստանալիս։

3) Հատով վաճառվելու է միայն առաջին համարը, այն էլ մինչև երկրորդի լոյս տեսնելը։

4) Բաժանորդ կարելի է գրվել թէ դիմելով խմբագրութեան, թէ տեղական գրավաճառների և «Ընկերի» աշխատակիցների մօտ։

5) «Ընկերի» տարին հաշւվում է մայիսից մայիս։

6) Խմբագրութեան հասցէն՝ Redaction du journal «Camarade», Rue de l'Audépine, 16, au 1-er, Genève (Snisse), Sedrak Tarayanz.

(չ. կ.) 430. 2—1

ԾԱԽՈՒՄ ԵՆՔ

մեր սեփական արհեստանոցում պատրաստված մեղուաբուծական զանազան գործիքներ, որոնք են՝ մեղրաման, մոմաքամ, ծխիչ, չայնիկ, մեղրի ամաններ և ուրիշ կարեւոր պիտոյքներ։

Գները ձեռնտու։

Ծրարը ուղարկում ենք ձրի։

Александрополь. Мик. Каракуюмчяну.

(չ. ու. կ.) 431. 3—1

Էջմիածնեցոց ս. Գէորգ եկեղեցու ծխական «Մարիամեան» դպրոցի հոգաբարձութիւնը

խնդրում է նոյն եկեղեցու ծխականներին ներկայ գտնվել ծխական ժողովին, որ կայանալու է հինգշաբթի, մայիսի 14-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին։

Օրակարգի խնդիրներն են՝

1) Դպրոցի 1908/09 ուսումն. տարվայ հաշւետուութիւն.

2) 1909/10 ուսումն. տարվայ նախահաշւի քննութիւն.

3) Ընթացիկ հարցեր.

Հոգաբարձութիւն

(չ. ու. կ.) 432. 3—1

ԵՒԼԱԽ—ՇՈՒՇԻ

Թագաւորական պօստային ճանապարհի կայարանատէրերը յայտնում են հասարակութեան, որ իրանք՝ աւելացնելով պօստային ձիերի և կայարանների թիւը՝ մայիսի 1-ից նոր եւ մեծ յարմարութիւններ են ստեղծել Շուշի ամարանոց գնացողների համար,

որպէսզի վերջիններս կարելոյն չափ կարողանան գնալ Շուշի հեշտ և արագ կերպով։ Ընդունվում են՝ հեռագրով կամ նամակներով՝ յանձնարարութիւններ վեց, ութ և տասը տեղանի դիլիժանսների, երկու և չորս տեղանի կօլեասկաների և ֆայէտօնների համար, որոնք պատրաստ կերպով իսկոյն կը տրվեն Եւլախ ժամանողներին, երկաթուղային գնացքը կայարան հասած րոպէին։ Գները՝ դիլիժանսների համար՝ 4 և 5 րուբլի, 1 պուդ ձրի բօգաժով (աւելիի համար կը ստացվի իւրաքանչիւր պուդից 70 կօպ.)։ Միւս կառքերն արժեն 15 րուբլուց մինչև 25 րուբլի՝ ճանապարհորդների իրերով, որքան կարելի կը լինի տեղաւորել։ Կայարանները խիստ մաքուր են և ծառայողները քաղաքավարի։ Հանգստանալու կամ գիշերելու համար ցանկացողներին տրվում են ձրի սենեակներ։ Ուղարկված յանձնարարութիւնները պարտաւորական են անողների համար։ Հասցէն՝ Евлахъ, Завѣдывающему станціею.

(չ. ու. կ.) 406. 7—3